

PETRU PERÉNYI, „PRIMUM INTER CETEROS NOSTROS REGNICOLAS.” UN BARON ÎN TIMPUL LUI SIGISMUND DE LUXEMBURG

Gianina-Diana IEGAR

Keywords: *social history, Middle Ages, Petru Perényi, Sigismund of Luxemburg, baron.*

Abstract: Starting with the 15th century, the significant increase in number of the written sources enables unprecedented historical reconstructions from the perspective of the detail. An important part of these reconstructions regards the biographies of some important people – the social elite. In fact, for the Middle Ages, the reconstruction of the entire society is based on elites. More and more researchers consider that biographies are not mere historical curiosities having some value at the level of the individual, but a starting point for the study of collective biography, the prosopography – the method of determining the social structure and mobility and the motivation of the political actions through an analysis of the lives of a group of people.

From this perspective, the case of Petru Perényi represents a fortunate choice. His life covers to a great extent the troubled period from the beginning of the reign of Sigismund of Luxemburg and the subsequent period characterized by the consolidation of the power of the future Emperor, fully capturing the political and social transformations accompanying all these stages. In addition, there is one more advantage of choosing this personage: the complexity of the individual metamorphosis of Petru Perényi, the first in his family of middle rank noblemen to accede to a first rank career at the royal court. The number of the preserved documents is relatively high and allows the reconstitution, sometimes in detail, of the family relationships, the military activity and the career at the royal court, the economic status and the strategies of extending the nobiliary domain, the individual privileges of the noblemen. The present paper aims to be a detailed case study, a contribution to the broader history of the group of Sigismund's barons, a historical issue which, as a whole, caught the attention of a large number of researchers.

*
* * *

Începând din secolul al XV-lea, creșterea semnificativă a numărului de surse scrise permite reconstituiri istorice fără precedent din perspectiva nivelului de detaliere. O parte importantă a acestor restituiri privește biografiile personajelor importante – elita socială, de la care pornește de fapt pentru evul mediu reconstituirea întregii societăți. Din ce în ce mai mulți specialiști consideră că biografiile nu reprezintă doar o curiozitate istorică, valoroasă la nivel de individ, ci punctul de plecare al biografiei colective, al prosopografiei, metoda prin care structura și mobilitatea socială, motivația acțiunilor politice pot fi determinate prin analiza vieților unui grup de personaje¹.

Petru Perényi reprezintă din acest punct de vedere o alegere fericită. Viața sa acoperă în mare măsură perioada tulbure de la începutul domniei lui Sigismund de Luxemburg și apoi cea de consolidare a puterii viitorului împărat, surprinzând din plin transformările politice și

---

¹ Lawrence Stone, *Prosopography*, in "Daedalus", vol. 100, No. 1, p. 46.

sociale care însoțesc toate aceste etape. Un atu în plus al alegerii acestui personaj îl reprezintă complexitatea metamorfozei individuale a lui Petru Perényi, primul din familia sa de nobili mijlocii care accede spre o carieră de prim rang la curtea regală. Numărul de documente păstrate este relativ mare, și datorită statutului său de jude al curții regale, pe care îl deține în ultima parte a vieții. Studiul de față se dorește a fi o contribuție la istoria mai amplă a grupului de baroni ai lui Sigismund, care au atras atenția ca un întreg unui număr mare de cercetători².

Familia

Cel mai vechi membru cunoscut al familiei Perényi a fost Urbanus³, care trebuie să fi trăit la finalul secolului al XIII-lea, în timpul ultimilor regi arpadieni. Nobil modest, cu o avere estimabilă doar pe baza împărțirilor ulterioare între descendenți, acesta avea cu siguranță în posesie satul Perény (azi Perín, Slovacia) din comitatul Abaúj, de la care provine numele familiei, și eventual părți din așezările apropiate⁴. Cei trei fii ai săi, Ioan, Nicolae și Ștefan, păstrează în comun satul de origine și numele, însă întemeiază familii distincte, între care manifestările legăturii de rudenie sunt minime⁵. Toate cele trei familii cu numele de „Perényi” ajung, până la începutul secolului al XV-lea, să dețină funcții importante la curtea regală mulțumită strategiilor eficiente ale membrilor familiei, dar în primul rând politiciii lui Sigismund: „împrosătarea” grupului baronilor⁶ prin aportul unor fideli care ajung să-i datoreze întreaga carieră. Ulterior domniei regelui-împărat, cele trei ramuri ale familiei Perényi au o evoluție distinctă. Descendenții lui Nicolae, cunoscuți sub numele de *Perényi de Richno*, sărăcesc treptat și se sting în jurul anului 1514⁷. Urmașii lui Ștefan își continuă pe tot parcursul secolului al XV-lea evoluția ascendentă a statutului, atingând apogeul între 1504-1519, când Emeric Perényi ocupă demnitatea de palatin al Regatului Ungariei⁸. Ramura „palatinală”, așa cum a ajuns ea să fie cunoscută în istoriografie, dispare în anul 1567, odată cu moartea lui Petru, fiul lui Emeric. Ramura cea mai longevivă a familiei Perényi descinde din Ioan, fiul cel mai mare al lui Urbanus. Deși nu mai ating niciodată prestigiul din timpul domniei lui Sigismund, membrii ramurii „baronale” a familiei rămân o prezență relativ constată la curtea regală și domină clar comitatul-centru de domeniu, Ugocea, ai căror comiți ereditari vor rămâne în perioada premodernă.

Petru Perényi, descendent al ramurii baronilor Perényi, este personajul prin care statutul familiei sale s-a ridicat de la nobili mijlocii și până la cea a treia demnitate din regat în

² Mályusz Elemér se ocupă pe larg de relația regelui Sigismund cu baronii săi în cartea *Zsigmond király uralma Magyarországon*, Gondolat, Budapest, 1984. Problema baronilor acestei perioade a fost abordată și separat de Engel Pál, *Zsigmond bárói*, in Beke László et al. (szerk.), „Művészet Zsigmond király korában 1387-1437”, I. Tanulmányok, Budapest, 1987, p. 410-412.

³ Datele genealogice ale familiei Perényi au fost preluate după Engel Pál, *Középkori magyar genealógia (Genealogia Ungariei medievale)*, CD-ROM, MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1998 (în continuare, *Genealogia*).

⁴ Cu siguranță, între posesiunile familiei se număra o parte a moșiei *Felnemty* (Miglésznémeti) cu o moară, divizată între descendenți în anul 1378; Tringli István (coord.), *A Perényi család levéltára 1222-1526 (Arhiva familiei Perényi 1222-1526)*, Budapest, 2008 (în continuare, *Perényi*), doc. 135.

⁵ Tringli István, *Hunyadi Mátyás és a Perényiek (Regele Matia și familia Perényi)*, in „Levéltári Közlemények”, 1992, p. 176.

⁶ Sensul termenului de „baron” se schimbă în timpul domniei lui Sigismund. Grupul baronilor regali nu se suprapune perfect nici cu cel al nobililor mari (magnații, moșierii cei mai avuți), nici cu cel al nobililor cu demnități. Titlul de „baron” este irevocabil pe durata vieții, nefiind astfel condiționat de deținerea permanentă a unei demnități. Totuși, este o regulă ca cei înzestrați cu această titulatură să fi deținut măcar o dată în viață una dintre funcțiile importante din regat; Engel Pál, *Zsigmond bárói*, passim; până la stabilizarea listei baronilor, în anul 1498, numărul acestora variază între 15 și 24 de persoane; Kubinyi András, *Bárók a királyi tanácsban Mátyás és II. Ulászló idejében (Baronii din consiliul regal în timpul lui Matia și Vladislav al II-lea)*, in „Századok”, 1988, nr. 1-2, p. 147-185.

⁷ Tringli István, *Hunyadi Mátyás és a Perényiek*, p. 177.

⁸ Engel Pál, *Magyarország világi archontológiája 1301-1457 (Archontologia laică a Ungariei)*, MTA Történettudományi Intézete, CD-ROM, Budapest, 1996.

ordinea prestigiului, jude al curții regale. Deși mai puțin cunoscut decât tizul său din ramura palatinală, care a jucat un rol cheie în istoria Ungariei din primii ani de după bătălia de la Mohács, Petru Perényi urmează un traseu biografic spectaculos, reconstituibil până la detaliu prin numărul mare de surse.

Din copilăria sa se pot reconstitui, după cum era de așteptat, doar anumite aspecte, și acelea pe baza informațiilor indirecte. Tatăl lui Petru Perényi, Simion, și-a pierdut viața cândva înainte de 1370, ucis fiind chiar de fratele său, Emeric. Cazul morții caracterizate ulterior ca accidentală (*casualiter*)⁹ a lui Simion ajunge până la curia papală, unde ucigașul este absolvit de păcat, apoi în fața regelui, care iartă la rândul său fratricidul, cu condiția ca Emeric să-i poarte de grijă văduvei și a orfanilor fratelui său¹⁰. Componenta exactă a familiei lăsate în urmă de Simion se poate stabili abia în anul 1378. Atunci, în fața conventului de Jászó se prezintă pe de o parte văduva lui Simion, Ecaterina, cu cei doi copii ai săi: Petru și Veronica, iar pe de altă parte Emeric și fiul său, Ilie¹¹. Scopul acestei înțelegeri autentificate de locul de adeverire este unul dublu: în primul rând, recompensarea familiei lui Simion pentru uciderea acestuia, iar în cel de al doilea rând, divizarea averii între descendenții de sex masculin. Petru preia și în numele surorii sale partea nordică a satului *Peren*, împreună cu curia, și părțile lui Emeric din satul *Felnemty* cu o jumătate de moară¹². Urmează înțelegerea între bărbați: Emeric împarte cu nepotul său satul *Perény*, lăsând pământul cultivabil în comun, așa cum fusese și anterior. După această înțelegere, nu mai există nici o legătură vizibilă documentar între unchi și nepot.

Documentul servește drept punct de plecare pentru mai multe presupuneri, prima dintre ele legată de vârsta lui Petru. Putem afirma cu destulă siguranță că cele două părți și-au dorit reglarea conturilor cât de curând posibil, adică atunci când orfanul împlinea vârsta necesară pentru a se putea reprezenta singur în fața legii. Argumentul constă în rapiditatea cu care s-au desfășurat concomitent cele două acțiuni juridice: recompensarea morții lui Simion și divizarea de moșii în cadrul descendenților. Era vorba fără îndoială de o înțelegere prealabilă între cele două părți, care aștepta doar momentul legal al punerii în aplicare și care, de altfel, nu a mai fost niciodată contestată de nici unul dintre protagoniști. Petru trebuie să fi avut în 1378 doisprezece sau paisprezece ani, vârsta la care un adolescent de sex masculin putea să apară pe cont propriu într-un proces¹³. Dacă acceptăm această ipoteză, atunci anul nașterii lui Petru este 1362 sau 1364, iar intervalul de timp în care putea să survină moartea lui Simion este 1362 (sau 1364)-1370. Vârsta Veronicăi este mai greu de estimat, deoarece, având un frate, ea nu iese practic de sub tutela familiei decât în momentul căsătoriei. Este menționată prima dată alături de soțul ei în anul 1391¹⁴, însă căsătoria a avut loc probabil cu câțiva ani mai devreme.

Timp de nouă ani, tânărul Petru nu mai apare în documentele scrise. Îl regăsim

⁹ Perényi, doc. 135.

¹⁰ Actul papal al iertării nu s-a păstrat. Existența sa este semnalată în documentul regal, care nu oferă însă alte informații privind familia lui Simion. Se precizează doar că uciderea s-a petrecut prin sabie; Arhiva Națională a Ungariei, *Mohács Előtti Gyűjtemény, Diplomatikai Levéltár* (Colecția documentelor de dinainte de Mohács, Arhiva Diplomatică - în continuare DL), doc. 75372.

¹¹ Perényi, doc. 135.

¹² *Ibidem*.

¹³ În Tripartitul lui Werbőczy, vârsta majoratului deplin este fixată la 24 de ani. Cele mai importante drepturi care se adăugau atunci unui bărbat erau cel de a înstrăina sau a zălogi averea imobilă. Fiind însă vorba despre simpla administrare a moșiilor părintești, credem că aici este vorba totuși despre așa numita „vârstă legală”, care la începutul secolului al XVI-lea era 12 ani, iar „în trecut” de 14 ani. I. Werbőczy - J. M. Bak - P. Banyó - M. C. Rady (trad.), *The Customary Law of the Renowned Kingdom of Hungary: A Work in Three Parts (The “Tripartitum”)* Stephen Werbőczy (1458–1541), Budapest, 2005, titlul 111, p. 190-193.

¹⁴ Nicolae Szomszédvári Tóth; Perényi, doc. 162.

abia atunci când este suficient de matur pentru a putea participa la o campanie militară de amploare¹⁵. Copilăria și-a petrecut-o cu siguranță în satul de origine al familiei din comitatul Abaúj (Perény).

Petru Perényi a fost căsătorit de două ori și a avut, din câte știm, trei copii. Despre prima soție, Iuliana, nu avem prea multe informații, nu-i cunoaștem nici măcar numele de familie. Apare o singură dată în sursele documentare, atunci când primește alături de soțul ei, de la Papa Ioan al XXIII-lea, dreptul de a folosi un altar portabil și de a ține Liturghia înainte de răsăritul soarelui¹⁶. A avut doi copii împreună cu Petru: pe Simion, care moare probabil de tânăr, ne mai fiind menționat în surse după anul 1419¹⁷, și pe Ioan „cel tânăr”, care va duce mai departe moștenirea imobilă a familiei, și a cărui cea mai stabilă demnitate este cea de comite de Ugocea. Cea de a doua căsătorie a lui Petru Perényi survine ulterior anului 1413, cu Ana, fiica lui Petru „Herceg” Szécsi. Până la acea dată, Petru atinsese statutul social necesar pentru a stabili o alianță matrimonială în rândurile cele mai înalte ale aristocrației regatului¹⁸. Ana mai fusese căsătorită o dată cu Ladislau Szécsényi, mort de tânăr, iar copilul său din prima căsătorie a fost dat în grija unchiului patern¹⁹. Mariajul cu fiica lui Petru Szécsi durează zece ani și în urma sa se naște Nicolae, cel de al treilea copil al lui Petru Perényi. Îndrumat inițial spre o carieră ecleziastică, renunță pe parcurs la viața preoțească și își întemeiază o familie cu fiica lui Ladislau Csaholyi, cu care va avea nu mai puțin de șase copii, patru băieți și două fete²⁰. Problema a fost însă că renunțarea la hainele preoțești a adus cu sine excomunicarea care nu a fost niciodată revocată, iar mariajul său a fost considerat ilegitim²¹. Rudele lui Nicolae au profitat de situație pentru a nega fiilor săi orice fel de drepturi asupra moșiilor. Fostul preot își dedică astfel ultimii ani de viață încercând să-și transforme moșiile în lichidități, singura metodă prin care putea să asigure copiilor o moștenire²².

Petru Perényi și-a condus familia în aceeași manieră organizată și pragmatică caracteristică întregii sale vieți. A ieșit de sub tutela unchiului său vinovat de fratricid fără a avea vreodată tendințe de răzbunare și fără a reveni cu alte pretenții asupra înțelegerii inițiale. S-a pus de foarte tânăr în slujba rudei sale din ramura colaterală, Nicolae Perényi, cel mai prestigios membru al familiei în acel moment, și, urmându-l în toate campaniile militare, și-a câștigat prin intermediul său un loc în aula suveranului. A avut grijă ca sora sa, Veronica, să aibă statutul material necesar contractării unei căsătorii onorabile²³. Petru a gândit foarte bine și destinul copiilor săi. După moartea prematură a întâiului născut, Simion, l-a desemnat pe Ioan moștenitor al întregii sale averi, facilitându-i și accesul la curtea regală²⁴. Pe Nicolae, fiul mai mic din cea de a doua căsătorie, l-a îndrumat înspre cariera preoțească, pentru a nu provoca disensiuni inutile privind moștenirea în cadrul familiei. Apreciind corect relația nu tocmai bună dintre viitorul cap al familiei, Ioan, și mama sa adoptivă, Petru a

¹⁵ *Ibidem*, doc. 329. Documentul datează din anul 1411, dar relatează pe larg activitatea militară a lui Petru Perényi, începând cu asaltul cetății Gomnec din Croația în 1387.

¹⁶ Mályusz Elemér, Borsa Iván (coord.), *Zsigmond-kori oklevéltár (Documente din perioada lui Sigismund de Luxemburg)*, vol. I-XI, Budapesta, 1951-2013 (în continuare ZsO), vol. II, doc. 6159.

¹⁷ *Genealogia*.

¹⁸ Bunicul Anei, Nicolae Szécsi, a deținut demnitatea de palatin între 1385-1386. Frații lui Petru „Herceg” erau tezaurarul (Frank), respectiv tarnokmesterul (Nicolae) Ungariei. *Archontologia*.

¹⁹ În articolul dedicat lui Salgai (Szécsényi) Miklós, Engel Pál remarcă că Ladislau Szécsényi nici măcar nu și-a menționat soția (pe Ana) sau fiul în testament. Engel Pál, *Salgai Miklós*, in „Levéltári közlemények”, 63/1992, p. 412.

²⁰ *Genealogia*.

²¹ „Păcatele” lui Nicolae Perényi sunt înșirate detaliat într-un document datând din anul 1471; *Perényi*, doc. 542.

²² Komáromy András, *Nyalábvár és uradalma (Cetatea Nyaláb și domeniul său)*, in „Ugocea vármegye a történelemben: Válogatott írások”, Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár, 2001, p. 32.

²³ Primele donații de moșii ale lui Sigismund sunt adresate în egală măsură lui Petru Perényi și Veronicăi, cu siguranță la cererea acestuia; *Perényi*, doc. 154, 162, 182.

²⁴ Din 1427 și până în 1439, Ioan este deseori menționat ca membru al aulei regale. *Archontologia*.

făcut aranjamentele necesare ca, în cazul morții sale, soția sa Ana să nu se găsească în situația de a-și părăsi casa fără mijloace de trai. Astfel, i-a lăsat pentru 20 de ani dreptul de uzufruct asupra a șase moșii din comitatul Abaúj, interzicându-le totodată fiilor săi între care diferența de vârstă era una considerabilă²⁵ să-și împartă moșiile înainte de scurgerea aceleiași perioade de timp²⁶.

Relația cu ramurile colaterale este caracterizată de aceleași calcule precise. Unchiului său, Nicolae Perényi, ban de Severin și apoi paharnic, i-a datorat întreaga carieră la curtea regală. În schimb, nu are nici un fel de legătură cu Emeric, fiul acestui Nicolae, deși o perioadă semnificativă de timp funcționează în paralel la curia regală²⁷, înzestrați cu diverse demnități sau cu atribuții asemănătoare. Pe vărul său Grigore, fiul acelui Emeric care i-a ucis tatăl, îl sprijină în cariera militară și îl ajută să obțină prin donație regală moșia Nagydobos²⁸ din comitatul Satu Mare. Ulterior, când Grigore își pierde speranța de a mai avea moștenitori, cere pentru sine donația regală pe care o intermediase²⁹.

Cariera militară.

Două surse mai importante prin intermediul cărora se poate reconstitui activitatea militară a lui Petru Perényi s-au păstrat în arhiva familiei. Ambele sunt documente târzii, datând din 13 iulie, respectiv 1 august 1411, și ambele reprezintă documente privilegiale de donație³⁰. Cele două documente conțin în partea de *narratio* relatările faptelor de vitejie ale lui Petru, care constituiau baza donațiilor actuale. Traseul evenimential se completează în unele cazuri, iar în altele se confirmă reciproc. Există una sau două exemple în care cronologia nu este respectată, însă cursul real al evenimentelor este reconstituibil în mare măsură fie pe baza surselor conexe (donații de moșii care urmau în mod firesc fiecărei campanii militare, îndeplinirea funcției de *relator*), fie pe baza istoriografiei.

Este neîndoielnic că Petru Perényi își datorează cel puțin primul deceniu al carierei militare strălucite lui Nicolae Perényi, unchiul său din ramura colaterală a palatinilor. Relația dintre cei doi e revelată atât de ascensiunea rapidă a lui Petru, care, oricare ar fi fost amploarea vitejiei sale, nu ar fi fost remarcată de rege fără “ajutorul” unui intermediar. Argumentul cel mai concludent îl reprezintă campania antiotomană din anul 1391, în urma căreia lui Petru îi sunt donate opt moșii în comitatul Tolna, iar *relator*-ul donației este însuși Nicolae Perényi³¹. Petru Perényi fusese implicat însă mai de timpuriu în conflictele militare. Prima participare notabilă la oastea regală o reprezentase acțiunea de eliberare a reginei Maria din anul 1386. Pe atunci, și Nicolae Perényi era încă unul tinerii de curte ai regelui, pe care probabil chiar această campanie militară l-a făcut remarcat³². În vara anului 1386, Sigismund pornește cu armata spre Croația pentru a-și elibera soția din prizonieratul fraților Horváti și a abatelui de Vrano. Au avut loc mai multe confruntări militare în cadrul campaniei, care culmină cu asaltul, în august 1386, al cetății Novigrad. Petru Perényi participase însă la un asediu anterior, cel al cetății Gomnec (azi Bosiljevo Čazmansko, Croația), unde fuseseră inițial închise reginele Elisabeta și Maria³³. Rănit de o arbaletă și cu coastele rupte de

²⁵ În timp ce Ioan apare în documente încă din anul 1402 (*Genealogia*), în 1430 Nicolae era încă minor; *Perényi*, doc. 417.

²⁶ *Ibidem*, doc. 413.

²⁷ Emeric Perényi este cancelarul secret al regelui Sigismund între 1405-1418. *Archontologia*.

²⁸ *Perényi*, doc. 249.

²⁹ *Ibidem*, doc. 363.

³⁰ *Ibidem*, doc. 329, 331.

³¹ *Ibidem*, doc. 162.

³² Campanie se încheie în 4 iunie, iar Nicolae Perényi este menționat pentru prima dată ca paharnic în 2 august 1387. *Archontologia*.

³³ Fügedi Erik, *Könyörülj bánom, könyörülj...*, Helikon Kiadó, Budapest, 1986, p. 131.

pietrele aruncate de apărători, Petru s-a zăbătut câteva zile între viață și moarte³⁴, fiindu-i imposibil să continue lupta până la final.

Trei ani mai târziu, Petru Perényi se regăsește, alături de unchiul său Nicolae, în campaniile anuale duse de regatul maghiar împotriva turcilor. Între timp, acesta din urmă făcuse pași importanți pe scena politică a țării: pe lângă demnitatea de paharnic, ocupa acum și funcția de comite de Abaúj și Zemplén și, mai important, cea de castelan al cetății Diósgyőr³⁵. Prima campanie maghiară în zona Serbiei deschide drumul unui lung șir de războaie anuale, finalizate cu dezastrul de la Nicopole (1396) și cu o reorganizare totală a zonei sudice a Regatului Ungariei. Evenimentele se declanșaseră odată cu bătălia de la Câmpia Mierlei (28 iunie 1389), care lăsase în urmă un vid de putere în zona altădată controlată de voievozii sârbi. Văzând ocazia unei extinderi teritoriale a regatului maghiar, dar probabil și din teama de a avea ca vecin Imperiul Otoman, Sigismund inițiază o campanie militară încă din toamna anului 1389. Efectivele trimise de Ungaria sunt considerabile: în afară de șase banderii conduse de baroni (una dintre acestea de paharnicul Nicolae Perényi), au fost prezenți mulți dintre mai marii regatului, membrii aulei regale și comitele comitatelor sudice Keve și Caraș³⁶, cel mai probabil în fruntea banderiei de comitat. În fruntea armatei, cu rangul de căpitan, a fost așezat Ștefan Losonci, fostul ban al Severinului. Cele mai notabile evenimente ale campaniei au fost asaltul și cucerirea cetăților Borač și Čestin, la care a participat și Petru Perényi, cu siguranță sub steagul unchiului său Nicolae. La 21 septembrie, Sigismund se afla cu armata pe malul râului Drava. Probabil în scurt timp începe asaltul celor două cetăți, care durează câteva săptămâni. Știm doar că garnizoana din Borač se predă la 8 noiembrie³⁷, iar Sigismund începe drumul spre casă în ultimele zile din noiembrie. Petru Perényi este rănit și în cadrul acestui asediu³⁸, însă de această dată este răsplătit pe măsură de către suveran. Încă pe drumul de întoarcere spre Buda, la Timișoara, Sigismund îi donează lui Petru, considerat deja familiar al curții regale³⁹, și surorii sale două moșii în comitatul Valkó.

Campania din 1389 este doar prima dintr-un șir mai lung de războaie anuale maghiaro-turcești. Schimbarea cea mai importantă din perspectiva lui Petru Perényi este noul curs al carierei protectorului său, Nicolae, care îl afecta în mod direct. Astfel, pe parcursul anului 1390 Nicolae Perényi primește prin donație regală districtul Érsemlyő⁴⁰ situat, normal, în extrema sudică a țării și, văzând că zona devine punctul „fierbinte” al regatului, schimbă demnitatea de paharnic cu cea de ban de Severin⁴¹. Împreună cu comitele de Timiș (în acea perioadă, demnitatea cuprindea și comitatele Keve, Caraș, Arad, Csongrad și Cenad), Ladislau Saroi, devine principalul responsabil și organizator al sistemului defensiv de la granița sudică a Ungariei⁴². Nu este de mirare, astfel, că în campania din toamna anului 1390 principalii protagoniști sunt, alături de cei doi baroni menționați, nobilii din părțile de jos⁴³.

În descrierea faptelor lui Petru Perényi corespunzătoare acestui an se menționează bătălia cu turcii de lângă cetatea Galambóc⁴⁴, care nu există de altfel în nici o altă sursă. Cu

³⁴ Perényi, doc. 329.

³⁵ Archontologia.

³⁶ Dintre baroni, erau prezenți cei trei frați Kanizsai cu 2 banderii, palatinul Ștefan Lackfi, banul de Mačva Garai Miklós, comitele curții regale Leustachiu Jolsvai și paharnicul Perényi Miklós, fiecare cu câte o banderie. Engel Pál, *A török-magyar háborúk első évei (Primii ani ai războiului maghiaro-turc)*, in "Hadtörténeti közlemények", 1998, nr. 3, p. 14.

³⁷ *Ibidem*, p. 15.

³⁸ Perényi, doc. 329.

³⁹ *aule nostri familiaris; Ibidem*, doc. 154.

⁴⁰ ZsO, vol. I, doc. 1674 și 1755.

⁴¹ Archontologia.

⁴² Mályusz Elemér, *Zsigmond kiraly uralma...*, p. 31.

⁴³ Engel Pál, *A török-magyar háborúk...*, p. 20.

⁴⁴ Perényi, doc. 329.

o argumentație inversă, Engel Pál explică întârzierea cu care Sigismund ajunge la Buda după evenimentele militare din acel an (la 11 ianuarie) printr-o deviere a traseului armatei în vederea recuceririi cetății Galambóc⁴⁵. Documentul în favoarea lui Perényi precizează că, în momentul atacului, turcii se aflau în retragere, iar Petru însoțit de familiari a reușit să recupereze prada de război. A fost și de data aceasta rănit de o săgeată care i-a intrat prin urechea stângă și i-a ieșit prin gât⁴⁶.

În ceea ce privește perioada următoare, informațiile din documentul datat în 13 iulie 1411 trebuiesc completate cu cel mai tâziu. Anul următor, 1391, a adus cu sine o contraofensivă turcească care a vizat în primul rând zona Timișoarei și districtul Érsohely. Efectivele s-au împărțit în două: o parte mai mică l-a însoțit pe rege în Bosnia, într-o campanie care s-a transformat în tratative diplomatice, iar grosul armatei a luptat sub conducerea lui Nicolae Perényi și, probabil, a lui Ladislau Saroi pentru eliberarea districtului Érsohely⁴⁷. Chiar dacă era unul dintre membrii aulei regale, Petru Perényi nu și-a însoțit suveranul în Bosnia. În schimb, a continuat să facă parte din armata banului de Severin, fiind recompensat printr-o donație consistentă prin intermedierea rudei sale, în 30 noiembrie 1391⁴⁸.

1392 aduce cu sine sfârșitul carierei lui Nicolae Perényi ca baron al părților sudice. Districtul Érsohely este pierdut încă din primele luni ale anului, iar Nicolae alege să se retragă înspre locurile de origine. Cere regelui, în schimbul districtului Érsohely, domenii cu un potențial viticol important în comitatul Abaúj, dar nu mai beneficiază de demnități la curtea regală⁴⁹. Probabil acesta este momentul în care drumurile celor doi Perényi se despart. Singurul moment în care itinerariul lui Petru se va suprapune din nou cu cel al lui Nicolae este bătălia de la Nicopole, de altfel evenimentul care pune capăt vieții acestuia din urmă.

În strânsă legătură cu evenimentele de la Nicopole, campaniile maghiaro-române în Țara Românească au reprezentat la rândul lor momente importante ale cruciadei târzii. Domnitorul de atunci al Munteniei, Mircea cel Bătrân, încercase să găsească alianțe potrivite între țările mai puternice din zonă, pentru a stăvili pericolul turcesc care se apropia amenințător dinspre sud. Inițial încearcă un tratat cu Polonia, însă, înlăturat de la tron în urma unei lupte interne pentru putere, găsește sprijin în regatul Ungariei. Interesat acum mai degrabă în redobândirea tronului, Mircea semnează la 7 martie 1395 un tratat de vasalitate cu regele Sigismund⁵⁰. Aflat în pregătirea cruciadei antiotomane, acesta începe să vadă în controlarea voievodatului dunărean o parte importantă a strategiei anti-otomane. Ca rezultat al tratatului are loc în vara lui 1395 prima incursiune a armatei maghiare în Țara Românească, care pătrunde până la Dunăre, împinge contingentele turcești aflate în sprijinul „uzurpatorului” Vlad spre sud și iese victorioasă din bătălia de la Turnu Măgurele⁵¹. Reînscăunarea lui Mircea a fost însă doar temporară. Acesta s-a întors în Transilvania în anul următor, și a apelat din nou la sprijinul Ungariei. S-a alăturat cu armata sa cruciașilor care se îndreptau spre Bulgaria, și a obținut sprijin regal pentru o nouă ofensivă militară în propria țară. În afara trupelor lui Mircea, campania a avut drept bază umană efectivele militare conduse de voievodul Transilvaniei Stibor Stiborici, dislocate din grosul armatei care se îndrepta spre Nicopole, și care au obținut într-adevăr încă o victorie în vara lui

⁴⁵ Argumentul principal este tocmai această informație prezentă doar în documentul de donație adresat lui Petru Perényi; Engel Pál, *A török-magyar háborúk...*, p. 22.

⁴⁶ Perényi, doc. 329.

⁴⁷ Engel Pál, *A török-magyar háborúk...*, p. 23-24.

⁴⁸ Perényi, doc. 162.

⁴⁹ Mályusz Elemér, *Zsigmond király uralma...*, p. 32.

⁵⁰ Ștefan Pascu, Ion Ionașcu, Constantin Cihodaru, Gheorghe Georgescu-Buzău, *Istoria medie a României: Sec. al X-lea – sfârșitul sec. al. XVI-lea*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1966 (în continuare, *Istoria medie...*), p. 169.

⁵¹ *Ibidem*.

1396⁵². Mircea și-a recăpătat însă definitiv tronul abia în luna decembrie a aceluiași an. Rivalul său, Vlad, cel care împiedicase retragerea lui Sigismund prin Țara Românească, a fost luat prizonier în cadrul unei campanii fulger conduse tot de voievodul Stibor, în noiembrie-decembrie 1396⁵³. Cu alte cuvinte, pe parcursul a doi ani (1395-1396), armata Ungariei a desfășurat trei campanii în țara de la sud de Carpați, însă din păcate desfășurarea acestor evenimente militare este foarte puțin cunoscută în istoriografia de specialitate.

Primul dintre cele două documente care descriu activitatea militară a lui Petru Perényi (13 iulie 1411), mai detaliat, relatează o campanie militară în Țara Românească, pe care o plasează textual ulterior bătăliei de la Nicopole⁵⁴. Privind în sensul cel mai strict, ar putea fi astfel vorba despre incursiunile peste Carpați ale armatei conduse de voievodul Transilvaniei din noiembrie-decembrie 1396 (cea de a treia campanie). Mai multe argumente ne îndeamnă să credem că este vorba mai degrabă despre campania din vara anului 1395, iar poziționarea acesteia pe firul cronologic al evenimentelor după evenimentele din Bulgaria este doar o confuzie de cancelarie. În primul rând, relatarea din document vorbește despre o campanie împotriva *turcilor* din Țara Românească, situație corespunzătoare anului 1395, când într-adevăr ținta principală a armatei maghiare o reprezenta îndepărtarea trupelor otomane dintr-o provincie considerată de acum *de jure* sub suzeranitate maghiară⁵⁵. Un alt argument în favoarea atribuirii evenimentelor relatate primei campanii de la sud de Carpați este însăși conținutul narațiunii. Documentul vorbește despre o ambuscadă, o vale îngustă, în care a fost împinsă și măcelărită armata maghiară, iar Petru Perényi, silit să coboare de pe cal și să lupte pe jos, a fost rănit la picior de o săgeată⁵⁶. Aceleași evenimente sunt relatate, de această dată cu mai multă precizie cronologică, în două documente asemănătoare celor referitoare la Petru Perényi, dar destinate lui Ștefan Kanizsai⁵⁷ și lui Nicolae Garai⁵⁸. Este cert în primul rând că ambele surse se referă la campania din Țara Românească din anul 1395⁵⁹. Paralela cu Petru Perényi se poate face destul de clar la nivelul narațiunii: Nicolae Garai trecuse prin aceeași ambuscadă, localizată de această dată spațial în trecătoarea de la Posada, iar desfășurarea similară a acțiunii nu poate fi o simplă coincidență⁶⁰.

Acțiunile militare ale lui Petru Perényi din anii 1395-1396 sunt complicate de apariția unei alte narațiuni, de această dată în cel de al doilea document, datat în 1 august 1411. La prima vedere, pare a fi vorba despre aceeași campanie în Țara Românească din vara anului 1395. Se relatează un atac împotriva românilor de la sud de Carpați, a căror lipsă de fidelitate și de constanță⁶¹ reclama măsuri urgente. Este accentuată tactica românilor de a se retrage în peșteri și în

⁵² *Ibidem*, p. 170.

⁵³ În 13 noiembrie 1396, Stibor, întors din Bulgaria, se afla încă în zona săsească. *ZsO*, vol. I, doc. 4553.

⁵⁴ *Perényi*, doc. 329.

⁵⁵ În schimb, incursiunile armatei maghiare din anul 1396 (ultimele două campanii) vizează în schimb o țintă politică, și anume îndepărtarea partidei lui Vlad și instalarea unui aliat (Mircea cel Bătrân) pe tronul principatului muntean.

⁵⁶ *Perényi*, doc. 329.

⁵⁷ Georgius Fejér (coord.), *Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus ac Civilis*, vol. I-XI, Budae, 1829-1840 (în continuare, *CDHung*), vol. X/2, p. 445.

⁵⁸ *CDHung*, vol. X/4, p. 667.

⁵⁹ Ambele documente vorbesc despre ocuparea cetății Turnu Măgurele (*minoris Nicopole*) din mâna turcilor, eveniment plasat cu siguranță în august 1395.

⁶⁰ Referitor la Nicolae Garai, se relatează întâmplările petrecute în *Alpibus Pazata dictis strictissimis indagibus conclusa et obdurata multitudo Wlachorum per ipsum Merche Waiuodam in pristinae Infidelitatis, ingratitudeisque viam relapsam, cum intoxicatis et mortiferis iaculis contra nos et nostros insidiose destinatum Exercitum nostrum circumdedit*, *CDHung*, vol. X/4, p. 667; Petru Perényi a fost surprins de oștile inamice în locis strictis seu angustis, necnon indaginis, DL 70788, publicat la *ZsO*, vol. I, doc. 692 și *Perényi*, doc. 329. Documentele narând faptele lui Nicolae Garai și cele ale lui Petru Perényi sunt emise la trei ani diferență unul față de celălalt (1408, respectiv 1411).

⁶¹ *ipsorum Volachorum instabilitatem et infidelitatis recidiuam inconstantiam*. *CDHung*, vol. X/5, p. 164.

locuri greu accesibile din munți⁶², iar reacția lui Petru, care, alături de oamenii săi i-a urmat și i-a provocat este promovată drept un real act de curaj. Acesta și-a plătit însă îndrăzneala printr-o rană destul de serioasă la mâna dreaptă⁶³. Două inadvertențe între documentul din 13 iulie și cel din 1 august 1411 atrag însă atenția de la prima vedere. În primul rând, adversarii sunt diferiți. Dacă inițial se relatează o campanie anti-otomană, în cea de a doua narațiune se vorbește despre lupta împotriva *românilor* și atitudinea lor inconstantă față de regele Ungariei. Cu alte cuvinte, avem de-a face în acest caz cu o problemă de ierarhie politică, și, în plus, cu o recidivă. Astfel, este puțin probabil ca relatarea din 1 august 1411 să se refere la prima campanie a lui Sigismund în voievodatul Țara Românească, fiind vorba mai degrabă despre cea de a doua, respectiv incursiunea militară din august 1396 a voievodului Stibor Stiborici aflat în drum spre Bulgaria. O altă inconsecvență între cele două relatări contribuie la întărirea acestei presupuneri, și anume cea referitoare la rănilor dobândite în luptă de Petru Perényi. Aceste detalii, uneori exagerate, pot părea cu ușurință confuzii, însă analiza documentelor demonstrează că tocmai evenimentele situate la nivelul cel mai concret sunt reținute de memorie⁶⁴, înlănțuirea cronologică fiind în schimb eronată în multe cazuri.

Cum a ajuns Petru Perényi de la curtea regală sub steagul voievodului Transilvaniei înainte cu o lună de bătălia de la Nicopole, nu este greu de explicat. Stibor Stiborici l-a întâlnit pe Sigismund la finalul lunii iunie 1396⁶⁵ și împreună au plănuțit, probabil, pașii care urmau să fie făcuți în săptămânile următoare. Cert este că Stibor și armata Transilvaniei nu s-au reunit la Buda cu armata regală și cea occidentală⁶⁶, pornind pe un traseu separat, prin Țara Românească, înspre Bulgaria. De bună seamă, această diviziune s-a făcut în scopul campaniei ardelenice în Țara Românească, care a și avut loc în cursul lunii august⁶⁷. Petru Perényi, însoțindu-l probabil pe rege în nordul Ungariei în calitate sa de membru al curții regale, a fost trimis de suveran în Transilvania pentru a-l sprijini pe Stibor în campania militară planificată. În aceste condiții, devine evident că Petru nu a mai acționat la Nicopole prin intermediul fostului său protector, Nicolae Perényi, de al cărui drum se despărțise deja.

Dezastrul cu care s-a finalizat pentru cruciați campania din Bulgaria a avut un răsunet important și în epocă. Mulți dintre conducătorii de renume ai armatelor învinse au pierit în bătălie, au fost executați după, sau, în cel mai bun caz, răscumpărați. Sigismund, căruia instabilitatea din Țara Românească nu i-a permis să urmeze acea rută de retragere, s-a imbarcat împreună cu câțiva apropiați pe un vapor pus la dispoziție de flota venețiană, a navigat pe Dunăre și s-a întors acasă prin Constantinopol, în luna ianuarie a anului următor⁶⁸.

În timp ce Nicolae Perényi își pierde viața la Nicopole⁶⁹, Petru supraviețuiește unor răni destul de grave⁷⁰ și se retrage alături de armata rămasă spre Ungaria. Eforturile sale militare de până acum încep să fie răsplătite deja în anul următor, 1397, când lui Petru îi este atribuită, pe lângă o donație materială, demnitatea de ban de Macsó.

⁶² *eisdem Volachis in cauernis et moncium foraminibus, alpiumque faucibus in abscondito constitutes. Ibidem.*

⁶³ Perényi, doc. 331.

⁶⁴ Spre exemplu, rănilor căpătate de Petru Perényi în cadrul bătăliei de la Galamboc sunt asemănător (dar nu identic!) descrise în cele două documente. În privința perioadei în care s-a petrecut asaltul propriu-zis însă, relatările celor două documente sunt diferite.

⁶⁵ În 24 iunie 1396, Sigismund și Stiborici se aflau ambii la Lublo. Engel Pál, C. Tóth Norbert, *Itineraria regum et reginarum (1382-1438)*, Engel Pál kézírata készült az MTA Történettudományi Intézetében, Budapest, 2005, p. 71 și *ZsO*, vol. I, doc. 4459.

⁶⁶ Sigismund, împreună cu majoritatea trupelor sosite în ajutor din Europa vestică, s-a îndreptat spre Bulgaria prin Timișoara, Orșova, Novisad, ajungând la Vidin la finalul lunii august. Engel Pál, C. Tóth Norbert, *Itineraria...*, p. 72.

⁶⁷ *Istoria medie...*, p. 170.

⁶⁸ Engel Pál, C. Tóth Norbert, *Itineraria...*, p. 72.

⁶⁹ Mályusz Elemér, *Zsigmond kiraly uralma...*, p. 33.

⁷⁰ Perényi, doc. 329.

Carierea la curtea regală.

În primele faze de evoluție a carierei lui Petru Perényi, în ultimul deceniu al secolului al XIV-lea, nu se poate realiza o distincție clară între cariera sa militară și cea de la curtea regală, pe care o putem numi, ușor exagerat, „administrativă”. Vizibil înzestrat cu calități de soldat, acesta accede în demnități importante la curte, dar cu o puternică componentă militară, cum sunt cele de ban de Macsó și de comite al secuilor. În ordine cronologică, prima funcție ocupată de Petru Perényi, încă din septembrie 1395⁷¹, este cea de comite de Zemplén, pe care o va deține de altfel până la moarte. Cumulul intervine însă abia doi ani mai târziu, când, ulterior bătăliei de la Nicopole, Petru este recompensat de rege cu demnitatea de ban de Macsó⁷². Împarte însă această funcție, importantă mai ales din perspectiva pericolului turcesc, și care îl propulsează în rândul baronilor regatului⁷³, cu Ioan Maróti. Dacă pentru Petru demnitatea de ban pare fi doar o treaptă cu rol temporar în cadrul carierei sale, Maróti devine un veteran în conducerea provinciei sudice, stând în fruntea acesteia, cu întreruperi mai scurte sau mai îndelungate, nu mai puțin de 12 ani⁷⁴.

Petru rămâne abia câteva luni în fruntea banatului de Macsó și, practic, probabil nu s-a deplasat niciodată în teritoriu⁷⁵. Cu câteva zile după încheierea Dietei de la Timișoara (octombrie 1397), sau poate chiar în timpul Dietei, demnitatea de ban de Macsó i-a fost schimbată cu cea de comite al secuilor⁷⁶. Pentru Petru Perényi, această demnitate, pe care o va păstra timp de șapte ani, este treapta cea mai înaltă a carierei sale incipiente. Referirea la funcție se face alături de numele său până în momentul în care accede la rangul mai înalt, cel de jude al curții regale. Pe lângă rolul care îl transformă în baron, Petru mai ocupă, pe parcursul anului 1397, funcția de comite de Satu Mare și Ugocea, iar în 1398 pe cea de comite de Ung⁷⁷.

Punctul de interes al lui Sigismund se mută în următorii ani în nord, în special asupra Boemiei și a luptei pentru putere din jurul fratelui său, Venceslav. Inițial, declanșarea ostilităților militare are loc în 1399 și vizează Moravia, în condițiile în care conflictul dintre Sigismund și margraful Procop se reactivase de curând⁷⁸. Deși în documentele narative nu se menționează participarea lui Petru la campania militară din Moravia, care s-a extins pe o perioadă de un an și jumătate, aceasta poate fi afirmată destul de concludent pe baza surselor conexe. Cel puțin în anul 1399, itinerariul lui Petru la granița cu Moravia îl suprapune aproape perfect pe cel al lui Sigismund, și mai în toate cazurile perioadele de răgaz sunt marcate de documente de donație sau privilegii către comitele secuilor⁷⁹. După pătruderea pe teritoriul Moraviei, nu mai există date „la zi” privind traseul urmat de Petru, dar este de așteptat ca acesta să continue lupta alături de rege și pe teritoriul țării vecine. Un alt document vine în sprijinul acestei afirmații: în 17 aprilie 1401, Petru Perényi și vărul său Emeric se grăbesc să ceară regelui compensații materiale pentru moartea în luptă a fratelui celui din urmă, Ioan⁸⁰. Aflăm din *naratio* că Ioan, o prezență destul de slabă documentar⁸¹, își pierduse viața în timpul campaniei din Moravia, în lupta de lângă *Luthowa*⁸².

⁷¹ *Archontologia*.

⁷² *Ibidem*. Apare pentru prima dată în lista demnitarilor în 3 martie 1397. DL 8202.

⁷³ Titulatura de *magnificus* îi însoțește pentru prima dată numele în 28 aprilie 1397. DL 70693; *Perényi*, doc. 182.

⁷⁴ *Archontologia*.

⁷⁵ În 28 aprilie 1397 este la Buda, iar în 14 august la Újvár, în comitatul Abaúj. *Perényi*, doc. 182 și 187.

⁷⁶ *Archontologia*. Apare pentru prima dată în această calitate în 28 octombrie 1397. *ZsO*, vol. I, 5040.

⁷⁷ *Ibidem*.

⁷⁸ Pál Engel, *Regatul Sfântului Ștefan. Istoria Ungariei medievale*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2006, p. 233.

⁷⁹ În 29 august 1399, la Marót (azi Zlaté Moravce, Slovacia); *Perényi*, doc. 211. În 25 septembrie, la Némétlipcse (azi Partizánska Lupča, Slovacia); *Perényi*, doc. 209. În 16 octombrie și 5 noiembrie, la Szakolca (azi Skalica, Slovacia); *Perényi*, doc. 213 și 215. Drumul lui Sigismund coincide cu cel al lui Petru în toate aceste date; Engel Pál, C. Tóth Norbert, *Itineraria...*, p. 77.

⁸⁰ *Perényi*, doc. 228.

⁸¹ Este menționat o singură dată pe când era în viață, în anul 1397. *Genealogia*.

⁸² Probabil Lietava (azi Slovacia). *ZsO*, vol. II, 1007.

Imediat după întoarcerea din Moravia, Petru este desemnat pentru a doua oară ban de Macsó⁸³ și, în această calitate, este trimis alături de camaradul său Ioan Maróti în zona Sirmiei (Srem), pentru a respinge niște incursiuni turcești care par a fi fulgerătoare⁸⁴. Ciocnirile cu otomanii sunt probabil de mică amploare, deoarece în relatările din documentul datat în 1 august 1411 nu este menționat nici un loc sau eveniment care să poată fi identificat.

Cea mai relevantă experiență militară a lui Petru Perényi, în care imaginea sa în raport cu Sigismund se formează pe deplin, este campania împotriva răsculaților din Liga Baroniilor. Baronii fostei dinastii își făcuseră cunoscute nemulțumirile extrem de direct încă din 1401, când, din aprilie și până în octombrie, Sigismund este luat prizonier și ținut captiv de către unii dintre cei mai înalți demnitari ai regatului: palatinul Dezideriu Bebek și episcopul de Strigoni, Ioan Kanizsai⁸⁵. Din vechea „gardă” a curții regale angevine a rămas alături de Sigismund doar banul Nicolae Garai, care a și intermediat o înțelegere între rege și baroni, ca o condiție a eliberării celui dintâi. Documentul, la care a participat în calitate de semnatar și comitele secuilor, Petru Perényi, conținea în primul rând angajamentul lui Sigismund de a îndepărta străinii (cu excepția lui Stibor Stiborici) din rândul mai-marilor țării⁸⁶. Condițiile nu au fost însă respectate de suveran. Relația dintre Sigismund și baronii Ligii a continuat să se deterioreze în așa măsură încât, în anul 1402, înainte de deplasarea în Cehia, Sigismund a simțit nevoia să facă modificări importante în rândul demnitarilor regatului⁸⁷, încercând să-și asigure astfel controlul asupra unei crize în prag de izbucnire. Peisajul politico-administrativ se schimbă nu doar la nivel înalt (prin revocarea lui Bebek din funcția de palatin și numirea lui Nicolae Garai), ci și la nivel mai mic, de comite de comitat sau castelan. Pentru nord-estul Ungariei, situația este sugestivă: comitatele Satu Mare și Ugocea au fost preluate, aproape concomitent cu voievodatul Transilvaniei, de Nicolae Csáki (în același timp și comite de Bihor) și Nicolae Marcali⁸⁸; prințului Todor i-a fost oferită funcția de comite de Bereg (împreună cu domeniul cetății Munkacevo, care ținea de comite sub formă de *honor*) și, posibil, comite de Maramureș⁸⁹; Petru Dobi, aflat încă la începutul carierei la curtea regală⁹⁰, ajunge comite de Sáros și Szabolcs. Toate aceste schimbări au avut loc în cursul anului 1402 și au fost probabil gândite de Sigismund în sensul asigurării unei relative stabilități în lipsa sa. Ele s-au făcut simțite și în cazul lui Petru Perényi, căruia i-a fost revocată, pe lângă funcțiile de comite de Satu Mare, Ugocea și guvernator al cetății Munkacevo, demnitatea cea mai importantă pe care o deținuse până în acel moment, cea de comite al secuilor. Interesant de menționat că toate aceste roluri (excepție cel de guvernator) sunt preluate de la Petru de către perechea Csáki-Marcali⁹¹ care, adăugându-și demnitatea de voievozi transilvăneni, ajung să controleze fără drept de apel întreaga zona de est a Ungariei. În schimbul funcțiilor pierdute, Petru Perényi este numit în cursul anului 1402 comite de Szepes, în locul fostul palatin căzut în dizgrație, Dezideriu Bebek, și ajunge să dețină ca honor cetatea Szepesvár⁹². Este puțin probabil

⁸³ Engel, *Archontologia*, DVD.

⁸⁴ Cei doi sunt numiți în funcție cam în aceeași perioadă, la finalul anului 1400. Sunt menționați în această calitate prima dată în 25 ianuarie 1401; *Archontologia*. Campania militară durează, cel puțin din perspectiva lui Petru, mai puțin de patru luni. În 17 aprilie e din nou la Buda, cerând recompensă pentru moartea vărului său (*Perényi*, doc. 228), iar după 27 aprilie nu mai este menționat ca și ban de Macsó (*Archontologia*).

⁸⁵ Engel Pál, Kristó Gyula, Kubinyi András, *Magyarország története, 1301-1526 (Istoria Ungariei 1301-1526)*, Osiris Kiadó, Budapest, 1998 (în continuare, *Magyarország története...*), p. 133.

⁸⁶ *ZsO*, vol. II, doc. 1418.

⁸⁷ *Magyarország története...*, p. 133.

⁸⁸ *Archontologia*.

⁸⁹ Din 1399 și până în 1404, când Todor este presupus prima dată în funcție, nu există mențiuni privind deținătorul funcției de comite de Maramureș. *Ibidem*.

⁹⁰ După răscoală, moștenește castelania din Lipóc, confiscată de la infideli, și este prezent la curtea regală după 1405, îndeplinind roluri mărunte. *Ibidem*.

⁹¹ *Ibidem*.

⁹² *Ibidem*.

ca revocarea din funcție a lui Petru, și în special pierderea demnității de comite al secuilor, să se fi datorat unei dizgrațieri temporare. Mai degrabă este vorba despre necesitatea practică de a asigura liniștea în regat prin oamenii care sunt efectiv prezenți în teritoriu în lipsa regelui. Petru, în schimb, după mărturisește și documentul din 13 iulie 1411, îl însoțește pe suveran, alături de oamenii săi, în Cehia, unde cucerește și apoi oferă lui Sigismund orașul „infidel” Polna⁹³. Momentul în care a avut loc asaltul Polnei poate fi presupus pe baza traseului urmat de oastea regală. Este sigur că Petru Perényi nu l-a însoțit pe Sigismund în Cehia în drumul său din anul 1402, deoarece abia în toamna aceluși an, în 24 octombrie, acesta realizează pregătirile de plecare⁹⁴. Mai posibil este să se fi alăturat oștii sale la începutul anului 1403, când Sigismund se îndreaptă din nou spre Praga, de această dată mergând prin Viena⁹⁵. Indiferent dacă s-a întâlnit cu Sigismund la Viena, sau undeva pe teritoriul Cehiei, este cert că în tabăra de lângă cetatea Skalitz, unde Sigismund se afla în 23 martie, oștile au fost deja reunite⁹⁶. Locația cea mai apropiată de Polna în care s-a aflat oastea lui Sigismund este orașul Kutteneberg, situat între Praga și locul asaltului, și unde oastea regală s-a aflat de două ori pe parcursul anului 1403: între 18 ianuarie și 16 februarie, și în vară, în 18 iunie în drum spre casă⁹⁷. Având în vedere că donația importantă adresată lui Petru Perényi, motivată de serviciile aduse regelui în campania aflată în desfășurare, este redactată în tabăra de la Skalitz, la 23 martie⁹⁸, este aproape cert că luarea Polnei s-a produs în cadrul primei șederi la Kutteneberg, la finalul lunii ianuarie și începutul lunii februarie 1403.

Îndepărtarea de Ungaria a avut exact consecințele temute de Sigismund: baronii s-au răscolit sub conducerea acelorași Bebek și Kanizsai, care se bucurau însă de un sprijin important numeric din partea multor nobili de rang înalt din regat. Aceștia l-au chemat la tron pe rivalul mai vechi al lui Sigismund, Ladislau, regele Napoleonului⁹⁹. În mod ironic, liderii revoltei din est au fost chiar cei doi nobili cărora Sigismund le încredințase funcții importante înainte de plecare: Csáki și Marcali. Înainte ca aceștia să treacă Tisa însă, regele aflat în deplasare s-a întors din Cehia și a ajuns la Budapesta. În toamna lui 1403, baronii rămași fideli lui Sigismund ocupaseră deja fortărețele cele mai importante capilor răscoalei¹⁰⁰. Acestora nu le-a rămas decât să ceară amnistia, pe care au și obținut-o în 8 octombrie. În ceea ce privește rolul exact al lui Petru în aceste evenimente, acesta poate fi stabilit parțial pe baza câtorva documente rămase. În 19 august 1403, Sigismund poruncește orașului Košice să vestească întoarcerea lui Petru Perényi din Cehia în rândul nobililor întorși la sentimente mai bune față de rege, care erau obligați să i se alăture în lupta împotriva celor rămași infideli¹⁰¹. Probabil următorul pas a fost, și pentru Petru, participarea la asediul Budei, în cea de a doua jumătate a lunii august, și apoi au luat tot prin luptă Strigoniul și Visegrádul. În perioada imediat următoare amnistiei (2-6 noiembrie 1403), mai multe donații din rândul moșiilor confiscate au fost adresate lui și familiilor săi¹⁰².

Dacă pentru majoritatea nobililor lupta se încheiase, pentru Petru partea mai grea abia acum începea. În ciuda faptului că de amnistia acordată de rege au profitat majoritatea răsculaților, au existat doi mari nobili care au continuat rezistența: Ștefan Debrői și Toma Ludányi, episcop de Eger. Domeniile acestora se situau în comitatele de dincolo de Tisa, în Ungaria Superioară,

⁹³ Perényi, doc. 329.

⁹⁴ În 24 octombrie, din Perény, acesta cere marilor judecători al țării să amâne procesele familiarului său, Martin Kendy, care îl va însoți în Boemia, în campania din slujba regelui. *ZsO*, vol. II, doc. 2010.

⁹⁵ Engel Pál, C. Tóth Norbert, *Itineraria...*, p. 79.

⁹⁶ Și Sigismund, și Petru se aflau la acea dată în tabăra de lângă Skalitz. *Perényi*, doc. 246.

⁹⁷ Engel Pál, C. Tóth Norbert, *Itineraria...*, p. 80.

⁹⁸ *Perényi*, doc. 246.

⁹⁹ *Magyarország története...*, p. 134.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ *CDHung*, vol. X/4, p. 200.

¹⁰² Donații către Petru Perényi: DL 75403; *Perényi*, doc. 250, 251. Donație către Grigore Perényi, care a luptat sub steagul lui Petru: *Perényi*, doc. 249. Donații către familiari: DL 71912, DL 72475.

exact în zona de responsabilitate a lui Petru Perényi, căruia i s-a și acordat misiunea de a porni cu banderia regală¹⁰³ împotriva lor. În ultimele săptămâni ale anului 1403 trebuie să fi avut loc asaltul cetății Boldogkő (comitatul Abaúj)¹⁰⁴, aflată pe atunci în zălog la văduva lui Petru Cudar și folosită de răsculați ca unul dintre punctele de rezistență. Asaltul s-a finalizat cu o victorie, însă proprietara se adăpostise între timp la cetatea Tály, unde se afla și familia lui Ștefan Debrői¹⁰⁵. Confruntarea cea mai importantă are loc lângă Sárospatak, unde trupele răsculaților sunt învinse în câmp deschis de armata reunită a celor doi nobili de Perényi din ramuri diferite: Petru și Emeric¹⁰⁶. Primul dintre cei doi a suferit în cadrul bătăliei răni grave mai ales la cap, unde coiful i-a fost spart de o ghioagă¹⁰⁷.

În primele luni ale anului 1404, Petru primește întăriri pentru eradicarea totală a rezistenței, care se extinsese între timp și în Transilvania, odată cu refugiul lui Ștefan Debrői în acea zonă. Orașul Košice îi acordă în două rânduri, din cens, banii necesari pentru a acoperi necesitățile financiare ale întreținerii militarilor¹⁰⁸. În Ungaria superioară rămăseseră sub controlul răsculaților două fortificații importante; Tály, unde se adăpostiseră apropiații și familia lui Ștefan Debrői, și Eger, reședința episcopului. Se pare că Tály, lipsită de sprijinul proprietarului Debrői și probabil a majorității armatei sale, a fost prima luată, iar documentul din 1 august 1411 dezvăluie într-o notă romanțată deznodământul tragic al poveștii pentru infideli: aflând din Transilvania că ultimul său refugiu a fost cucerit, iar familia sa alungată de oștile regale, Ștefan Debrői moare de inimă rea¹⁰⁹.

Ne aflăm din punct de vedere cronologic la finalul lunii februarie 1404, când se încheie asaltul cetății Eger¹¹⁰, unul dintre cele mai puternice bastioane ale răsculaților. Despre participarea lui Petru la acest asediu, cele două documente din anul 1411 nu menționează nimic. Probabil pentru că principalul merit în asalt a fost cel al lui Simion Rozgonyi, care a participat cu cei 400 de cavaleri ai săi¹¹¹ la luarea cetății Eger. La începutul lunii martie, Petru se pregătea deja să-l însoțească pe Ioan Maróti în drum spre Transilvania, pentru o înfrângere definitivă a lui Debrői. La 13 martie, din Késmárk, Sigismund poruncește lui Ștefan Remetei¹¹² și lui Nicolae Kállói¹¹³ să se alăture (cu armata) lui Petru Perényi și Ioan Maróti împotriva răsculaților. Expediția militară din Transilvania a fost rapid încununată de succes. Debrői a murit probabil în cursul aceluiași an, iar Toma Ludányi s-a refugiat în Polonia. La finalul anului, în 8 decembrie, Sigismund îl iartă pe Petru Perényi pentru toate infracțiunile și distrugerile săvârșite în timpul luptelor interne, în interesul victoriei regale, contracarând astfel orice tentative ale celor păgubiți de a încerca să-și recupereze bunurile prin procese juridice¹¹⁴.

După încheierea ostilităților, lucrurile au revenit la normal și din perspectiva funcțiilor deținute de Petru Perényi. Încă din anul 1404, Petru este numit comite de Maramureș și Abaúj, pe lângă Ung și Zemplén, pe care nu le-a pierdut niciodată. În schimb, este revocat după abia doi ani din funcția de comite de Szepes în favoarea lui Mark de Nürnberg, comitele urburii și al tricesimei. Pe parcursul lui 1405, pierde și demnitatea de comite al secuilor, deși un timp continuă

¹⁰³ Regele afirmă că l-a trimis pe Petru *cum banderio nostro proprio*. ZsO, vol. II, doc. 3041.

¹⁰⁴ *Perényi*, doc. 329.

¹⁰⁵ *Perényi*, doc. 331.

¹⁰⁶ „Vitejia” lui Petru la Patak este remarcată și de documentul din 1 august 1411. *Ibidem*.

¹⁰⁷ *Ibidem*.

¹⁰⁸ În 9 ianuarie 1404 îi sunt acordați 100 de florini de aur, iar în 28 februarie 500 de florini. ZsO, vol. II, doc. 2916 și doc. 3017.

¹⁰⁹ *Perényi*, doc. 331.

¹¹⁰ În 28 februarie 1404, Petru se află în Agria. ZsO, vol. II, doc. 3017.

¹¹¹ *Ibidem*, doc. 7633.

¹¹² *Ibidem*, doc. 3041.

¹¹³ *Ibidem*, doc. 3042.

¹¹⁴ *Perényi*, doc. 260.

să fie numit astfel, în paralel cu Mihai Nádas¹¹⁵. În fruntea comitatelor Satu Mare și Ugocea este menționat pentru prima dată abia în 1406¹¹⁶.

Petru Perényi se afla probabil încă în Transilvania pe când la granița sudică a regatului maghiar s-a creat o altă situație politico-militară. În vara anului 1404, Sigismund a început o campanie amplă, care va dura șase ani, pentru a recupera teritoriile bosniace pierdute după moartea lui Ludovic de Anjou în favoarea voievodului Hervoja¹¹⁷. Prima expediție militară, care a debutat în iunie 1404, a fost condusă de banul de Macsó, Ioan Maróti¹¹⁸. Nu putem exclude participarea lui Petru Perényi la această campanie, mai ales având în vedere că, înainte cu câteva luni, Perényi și Maróti luptau împreună în Transilvania, dar tindem să credem că este vorba mai degrabă despre atacul din anul 1405. În luna noiembrie a acelui an, lui Perényi îi sunt confirmate în formă privilegială, cu noul sigiliu regal, două donații mai vechi, iar favoarea este motivată tocmai de participarea lui Petru în războiul contra Bosniei¹¹⁹.

Următorii ani după înfrângerea Ligii Baronilor, situația politică și militară devine mai calmă. Nu mai avem date despre participarea lui Petru la vreo campanie militară, și probabil inclusiv expedițiile împotriva bosniacilor sunt lăsate exclusiv pe seama lui Ioan Maróti. Până în anul 1410, Petru este mai ocupat cu colectarea donațiilor de moșii și de privilegii, care abundă în special în primii doi ani de după înăbușirea răscoalei (în 1405 și 1406). Acum se definitivează forma și dimensiunile structurilor economice ale lui Petru, se pun în practică strategiile de formare, îmbogățire și păstrare a domeniilor obținute. Abia în 1410, odată cu campania din Polonia, talentul militar al lui Petru intră din nou în vizorul lui Sigismund.

La finalul primului deceniu al secolului al XV-lea, relațiile dintre Polonia și Ordinul Cavalerilor Teutoni erau din ce în ce mai încordate. În cadrul conflictului, Sigismund încearcă să medieze negocierile de pace însă, când acestea nu au succes, se așează de partea teutonilor. În toamna anului 1410, ulterior unei victorii poloneze împotriva protejaților maghiari, o parte din oastea Ungariei, sub conducerea voievodului Transilvaniei, organizează o ofensivă prin surprindere, pătrunde în sudul Poloniei și provoacă distrugerii masive în zona cetății Sandec. În documentul din 13 iulie 1411, în legătură cu această campanie în Polonia este redată în primul rând cucerirea cetății Zwynigrad¹²⁰, iar apoi înaintarea până la orașul Sandec¹²¹ și distrugerile provocate de Petru, aflat la conducerea propriei banderii, în periferiile așezării. Data exactă a pătrunderii trupelor maghiare în teritoriul polonez nu se cunoaște, însă știm cu siguranță că Petru s-a întors acasă până la jumătatea lunii septembrie. În 18 septembrie, colectează de la orașul Košice 2000 de florini¹²² pentru a plăti solda participanților la bătălie aflați sub conducerea sa. Deja în acel moment se pregătea în nordul regatului apărarea împotriva unei ofensive poloneze, care ar fi fost declanșată de atacul anterior, mobilizarea trupelor fiind ordonată pentru finalul lunii septembrie și începutul lunii octombrie 1410¹²³. Avangarda oștii maghiare (cei câțiva baroni care au condus atacul anti-polonez din săptămânile trecute,

¹¹⁵ Mihai Nádas este menționat comite al secuilor prima dată în 4 iulie 1405; *Archontologia*. Petru Perényi apare încă în această funcție în 23 noiembrie 1405. *CDHung*, vol. X/4, p. 394.

¹¹⁶ *Archontologia*.

¹¹⁷ Engel Pál, *A 14-15. századi bosnyák-magyar kapcsolatok kérdéséhez (Problema relațiilor maghiaro-bosniace în secolele XIV-XV)*, in Csukovits Enikő (coord.), "Engel Pál: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok", Osiris Kiadó, Budapest, 2003, p. 502.

¹¹⁸ *Ibidem*, p. 503.

¹¹⁹ *CDHung*, vol. X/4, p. 397.

¹²⁰ Locație necunoscută. *Perényi*, doc. 329.

¹²¹ Zondoch. *Ibidem*.

¹²² DF 270110.

¹²³ C. Toth Norbert, *Az 1395 évi lengyel betörés. A lengyel-magyar kapcsolatok egy epizódja (Atacul polonez din anul 1395. Un episod al relațiilor maghiaro-poloneze)*, in Neumann Tibor et al. (coord.), "Honoris causa: tanulmányok Engel Pál tiszteletére", MTA Történettudományi Intézet, Budapest-Piliscsaba, 2009, p. 465.

inclusiv Petru) se aflau deja lângă orașul Košice, unde până la începutul lunii noiembrie li s-a alăturat restul armatei. În luna octombrie a anului 1410, se manifestă și ciocniri de mică amploare între soldați și orașul care se lupta cu întreținerea unui număr uriaș de oameni. Grigore *Zederniki* a luat prizonier întregul consiliu orășenesc, în frunte cu judele, eliberându-i doar la solicitarea lui Petru Perényi, a lui Simion Rozgonyi și a unor reprezentanți ai bisericii¹²⁴. Două zile mai târziu, aflăm și motivul neînțelegerilor, care s-au finalizat abia după intervenția regelui: soldații erau nemulțumiți de prețul piperat al produselor puse la dispoziție pentru vânzare de către oraș¹²⁵.

Armata a rămas mobilizată la granița cu Polonia până la finalul lunii ianuarie 1411, fiind divizată strategic între cele trei puncte prin care putea pătrunde armata poloneză spre Ungaria: Poprád, Bártfa și Tarkó¹²⁶. Printr-o întâmplare fericită, s-a păstrat un document destinat calculării soldei necesare celor două luni de mobilizare, care precizează poziția fiecărei banderii implicate și numărul de subunități (lănci) componente¹²⁷. Aflăm astfel că Petru Perényi și banderia sa formată din 150 de lănci a petrecut cele două luni de mobilizare pe drumul care trecea pe lângă orașul Bártfa¹²⁸.

La finalul lunii martie 1411, Petru Perényi se află din nou la granița cu Polonia, de data aceasta în interes diplomatic. Alături de alți șase baroni laici și bisericești, acesta stabilește cu delegația țării vecine condițiile armistițiului între ordinul teuton și Polonia, detaliind și poziția Ungariei în cadrul acestui consens¹²⁹. Odată întors acasă, Petru Perényi este recompensat pentru întreaga sa activitate de până atunci cu domeniile Nagyida și Szikszó din Abaúj. Cele două donații emise în formă privilegială în 13 iulie¹³⁰, respectiv 1 august 1411¹³¹ constituie de fapt documentele care au stat la baza reconstituirii activității militare de până atunci a lui Petru. Este clar că în preajma acestui an are loc transformarea sa dintr-unul dintre cei mai pricepuți conducători de armată ai lui Sigismund într-un consilier de încredere al regelui, cu un rol preponderent diplomatic. Participarea lui Petru la negocierile cu polonezii se extinde pe parcursul mai multor întâlniri. O nouă negociere, încheiată printr-o înțelegere scrisă între cele două părți are loc în noiembrie 1411¹³². Un an mai târziu, în 12 septembrie 1412, Petru este unul dintre consilierii care îl sfătuiesc pe Sigismund să dea în zălog domeniul Szepes regelui Poloniei¹³³. Tot atunci, este delegat alături de alți baroni să medieze înțelegerea dintre suveranul polonez și regele Boemiei, Venceslau, pe care Sigismund se obligă să o respecte¹³⁴.

Acești pași rapizi în cariera diplomatică îl transformă pe Petru Perényi într-unul dintre cei mai importanți oameni din regat. Fără îndoială, concentrarea puterii politice în mâinile a foarte puțini dintre baronii țării vine ca o consecință directă a preocupărilor mai înalte ale lui Sigismund, aflat acum în cursa directă pentru obținerea coroanei imperiale, care l-au determinat să părăsească Ungaria pe perioade îndelungate și să asigure liniștea țării prin tocmai acei oameni pe care el i-a ridicat. Petru Perényi reprezintă în acest sens un exemplu perfect. Încă din 1411, Sigismund îi pusese la dispoziție, contra cost, o casă în capitala regatului. Apropierea tot mai accentuată de viața politică îi aduce și una dintre cele mai importante

¹²⁴ DF 270112.

¹²⁵ C. Toth Norbert, *Az 1395 évi lengyel betörés...*, p. 463.

¹²⁶ *Ibidem*, p. 468.

¹²⁷ Datarea documentului a fost de curând revizuită. Pentru mai multe informații privind actul și organizarea apărării împotriva Poloniei din anii 1410-1411, vezi C. Toth Norbert, *Az 1395 évi lengyel betörés...*

¹²⁸ DL 71399. Folosit după transcrierea lui C. Tóth Norbert, *Az 1395 évi lengyel betörés...*, p. 480-484.

¹²⁹ *ZsO*, vol. III, doc. 289 și 291.

¹³⁰ *Perényi*, doc. 329.

¹³¹ *Ibidem*, doc. 331.

¹³² *ZsO*, vol. III, doc. 1235.

¹³³ Alături de Ioan Kanizsai, episcop de Strigoni, și Emeric Perényi, cancelarul secret al regelui. *Ibidem*, doc. 2693.

¹³⁴ *Ibidem*, 2696.

demnități din regat: în 7 martie 1415, este numit jude al curții regale¹³⁵, la un an după moartea antecesorului său, Simion Rozgonyi.

În momentul obținerii demnității de judecător suprem al regatului, Petru Perényi trebuie să fi avut cu puțin peste 50 de ani. Din punct de vedere economic, donațiile care i-au precedat acest statut trebuie să fi fost suficiente pentru a-i asigura calitatea de aristocrat. Despre activitatea sa în calitate de jude al curții regale, cunoștințele sale în materie de drept sau limba latină nu putem spune multe lucruri. Până în această perioadă, instituția judiciară a judeului curții regale este una bine structurată din punct de vedere administrativ, cu un aparat complex, în cadrul căreia activitatea personală a judecătorului suprem este greu vizibilă. Rolul principal în multitudinea de procese judecate în fața judecătorului curții îi revenea protonotarului¹³⁶, de obicei un personaj cu cunoștințe solide de drept și limba latină, dobândite după ani lungi de pregătire universitară. Acesta este cel care poartă cu sine sigiliul mare, autentic, al judeului curții regale¹³⁷, utilizat în special în sentințele definitive emise în formă privilegială. Existența mai multor tipuri de sigilii legate de instituția judeului curții regale, rolul decisiv al protonotarului (respectiv al locțiitorului acestuia, atunci când aparatul administrativ al instituției se complică)¹³⁸ nu lasă să se întrevadă nici măcar prezența sau absența judecătorului suprem, în cazul nostru a lui Petru Perényi, în sesiunile de judecată. Cu alte cuvinte, este greu de afirmat care sunt momentele în care acesta a participat efectiv la procesul luării deciziilor. Pentru stabilirea, măcar în linii mari, a itinerariului lui Petru ca înalt demnitar, unele dintre puținele indicii le reprezintă documentele emise de la reședința personală (Nagyida, Nyaláb etc.), care certifică prezența lui de moment în acea locație. Putem de asemenea să presupunem că judele curții regale a fost prezent personal la curtea regală din Buda la finalizarea cu sentință definitivă a unor procese, însă distingerea precisă a acelor perioade este greu de realizat. În ceea ce privește aparatul administrativ al instituției judeului, cunoaștem doar numele protonotarului lui Petru Perényi, pe toată perioada funcționării în această demnitate: Ioan de *Zelew*, fără să avem alte cunoștințe despre evoluția profesională a acestuia.

Statutul economic.

A. Donațiile regale. Petru Perényi își începe cariera ca un om relativ sărac, cu o situație materială modestă, care îl plasa în acel moment abia în rândul nobilimii mijlocii a comitatului Abaúj. Odată cu împlinirea vârstei majoratului, devine posesorul averii care i se cuvenea de drept după tată, dar și a unei părți din averea unchiului său, pe care o primea drept recompensă. Cu toate acestea, moșia sa nu depășea inițial câteva sesii din satul de origine al familiei, Perény,¹³⁹ părți din așezarea vecină, cu o jumătate de moară și dreptul (în comun cu rudele) asupra pământului cultivabil corespunzător¹⁴⁰. Averea sa de maxim 40-50 de sesii¹⁴¹ nu îi permitea lui Petru să sere la un salt de statut decât în condițiile în care își asigura un protector cu acces la curtea regală, de pe urma căruia să poată beneficia, chiar și economic, în calitate de familiar.

¹³⁵ ZsO, vol. V, doc. 332.

¹³⁶ Funcția de vicejude al curții regale nu mai exista de la finalul secolului al XIV-lea, fiind unificată cu cea de protonotar. Bertényi Iván, *Az országbírói intézmény története a XIV. században*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976, p. 128.

¹³⁷ *Ibidem*, p. 127.

¹³⁸ *Ibidem*, p. 129.

¹³⁹ Satul era divizat între toate cele trei ramuri ale familiei Perényi. Partea care îi revenise lui Petru Perényi la înțelegere cu unchiul său, Emeric, era oricum mai mică de 27 de sesii iobăgești, care reprezenta în 1427 numărul total de sesii al ramurii. Engel Pál, *Kamarahaszna-összeírások 1427-ből (Conscripția din 1427 privind profitul câmării)*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989, p. 51.

¹⁴⁰ Perényi, doc. 135.

¹⁴¹ Petru Perényi trebuie să fi deținut aproximativ 20 de sesii în Perényi, pe care îl împărțea cu ceilalți membri ai familiei, în timp ce satul Felnémeti (azi Kechnec, Slovacia) era compus din 30 de sesii în total. Engel Pál, *Kamarahaszna-összeírások...*, p. 50.

Alegerea lui Petru nu a fost însă una dificilă: s-a oprit asupra rudei sale din ramura colaterală, Nicolae Perényi, care l-a ajutat să acceadă la o carieră militară în slujba sa¹⁴². Fără îndoială prin mijlocirea acestuia, Petru nu a avut de așteptat mult timp beneficiile materiale corespunzătoare noului său statut: în anul 1389, ulterior celei de a doua campanii militare desfășurate alături de protectorul său, Petru Perényi și sora sa, Veronica, primesc două moșii în sudicul comitat Valkó¹⁴³, fără îndoială parte a prăzii de război pe care Sigismund o smulse turcilor în acel an. Despre existența acestor moșii în proprietatea lui Petru nu mai avem ulterior nici o informație, probabil depărtarea de comitatul de rezidență (Abaúj) determinându-l să le schimbe sau să le înstrăineze printr-o tranzacție după care nu au rămas urme scrise.

Tot la recomandarea lui Nicolae Perényi, care îndeplinește în acest caz rolul de *relator*, Petru Perényi primește o donație importantă în comitatul Tolna în toamna anului 1391¹⁴⁴, la întoarcerea din campania de eliberare a districtului Érsomlyó. Se pare că lui Petru Perényi nu i-a fost dat să-și stabilească centrul de domeniu în comitatele sudice ale regatului maghiar. Un an după donația din Tolna, s-au ivit contestatari destul de puternici¹⁴⁵ ai dreptului regal asupra moșiilor dăruite lui Perényi. Procesul s-a desfășurat în fața suveranului, la dorința acestuia¹⁴⁶, iar Sigismund a reușit printr-un artificiu destul de complicat să împace ambele părți: a înapoiat moșia Nana și apartenențele acesteia proprietarului inițial, iar lui Petru Perényi i-a donat moșiile Újvár și Némethi (Nagynémethi) din Abaúj, pe care le obținuse prin schimb¹⁴⁷. Noua donație a fost probabil la fel de convenabilă pentru Petru, având în vedere apropierea celor două moșii de domeniul său ancestral, cu centrul la Perény.

Comitatul Abaúj va deveni de altfel centrul economic de interes al lui Petru Perényi în următorul deceniu. Participarea constantă la campaniile militare regale, precum și statutul în continuă ascensiune i-a permis viitorului jude al curții regale să urmărească și să dobândească numeroase donații în comitatul de origine. O primă investiție de amploare în Abaúj este făcută de Petru în anul 1402, când primește prin schimb domeniul Nagyida, cu șase localități componente. Primele moșii introduse sub administrația centrului de la Nagyida au fost, în afara proprietăților inițiale ale familiei (părți din Perény și Kenyhecnémethi) donațiile mai timpurii ale lui Sigismund, și anume Újvár și Nagynémethi. Abia la un an după primirea domeniului Nagyida, în 1403, Petru Perényi este recompensat cu o altă donație de amploare, formată din orașul regal Szikszó și posesiunile aflate sub administrația acestuia, Sziget, Újfalu și Al-Vadász¹⁴⁸. Într-o primă etapă, cele patru moșii sunt primite de Petru sub rezerva că suveranul le va putea cere înapoi în momentul în care îi va dărui comitelui secuilor de atunci alte posesiuni, oriunde în regat. Donația inițială a orașului Szikszó este deci una temporară, constituind mai degrabă un *honor*. Deși Petru este pus în posesie aproape imediat, donația definitivă a domeniului Szikszó, în forma sa privilegială, este redactată de rege abia în anul 1411, când orașul și cele trei posesiuni vor fi înșirate în componența domeniului Nagyida¹⁴⁹.

Fără îndoială, majoritatea donațiilor adresate lui Petru Perényi sunt prilejuite de acțiuni sale din anii 1403-1404, respectiv de campania militară îndreptată împotriva „infidelilor” Ștefan Debrői și a episcopului de Eger. În 6 noiembrie 1403, lui Petru îi sunt adresate două documente

¹⁴² Petru nu este numit nicidată familiar al lui Nicolae Perényi, având în vedere legătura de rudenie dintre ei. Relația dintre cei doi este însă practic una de protectorat.

¹⁴³ Cele două moșii sunt Eliezy și Lezemer. *Perényi*, doc. 154.

¹⁴⁴ Nu mai puțin de 8 moșii, *Nana*, *Zend*, *Papis*, *Pathlan*, *Ok*, *Gyronas*, *Bykad* și *Zobato*, sunt donate lui Petru cu acea ocazie.

¹⁴⁵ În septembrie 1392, abatele de Seek era deja în proces cu Petru Perényi în cauza domeniului cu centrul la Nana. *Perényi*, doc. 164.

¹⁴⁶ *Ibidem*.

¹⁴⁷ Deznodământul procesului la *Perényi*, doc. 175.

¹⁴⁸ *Ibidem*, doc. 246.

¹⁴⁹ *Ibidem*, doc. 329.

separate de donație, ambele având drept subiect moșii din comitatul Abaúj: este vorba despre posesiunile Panyok și Zsujta, confiscate de la nobilii răsculați de curând împotriva regelui¹⁵⁰. În vara anului 1405, alte două donații se adaugă domeniului lui Petru Perényi din comitatul Abaúj. Prima dintre ele, din 3 iunie, privește moșiile Lánicz și Padárfölde, care aparținuseră unui nobil mort fără moștenitori¹⁵¹. A doua, din 4 iunie, se referă la posesiunea Kenyhecznémeti (mai bine spus, părți din această moșie)¹⁵², care fusese la rândul său confiscată de rege pentru infidelitate¹⁵³.

Formarea celui de al doilea centru domenal major al lui Petru Perényi, de această dată în comitatul Ugocea, se datorează tot donațiilor regale. Înstăpânirea asupra domeniului Nyaláb se realizează însă în mai puține etape. Cea mai timpurie este donația din 1399 a oppidum-ului Szöllös, care funcționase până atunci ca oraș regal, separat de Nyaláb¹⁵⁴. În primăvara anului 1405, tot ca o consecință directă a comportamentului lui Petru în timpul răscoalei partizanilor lui Durazzo, acestuia îi este donat domeniul Nyaláb din Ugocea, cu cele 12 așezări și vama aparținătoare¹⁵⁵. Nyalábul fusese confiscat, printr-o acțiune-fulger a lui Sigismund, familiei Drágffy sub pretextul că aceștia, la solicitarea regelui, nu prezentaseră documente care să le justifice proprietatea¹⁵⁶. Printr-o întâmplare benefică lui Petru, odată cu punerea sa în posesia domeniului Nyaláb, s-a realizat și transferul de proprietate al posesiunii Turulung și a celor două Gherțe, incluse de foștii proprietari în domeniu, dar dobândite de aceștia printr-o donație separată¹⁵⁷. Petru Perényi a devenit astfel, în anul 1405, proprietarul unei părți semnificative a micului comitat Ugocea, cu punctele sale de maximă importanță: cetatea Nyaláb, oppidum-ul Szöllös, vama de pe Tisa și 15 localități aparținătoare domeniului Nyaláb.

Următoarele donații ca importanță adresate lui Petru Perényi sunt localizate în comitatul Zemplén. Cele trei moșii dăruite de rege în 1404, respectiv 1408 nu reprezintă însă un punct de plecare pentru crearea unui alt domeniu în acest comitat. Nici măcar localitățile primite cu prima ocazie, Kisdobsza (azi Alsódobsza, Ungaria) și Mezőbénye (azi Legyesbénye, Ungaria)¹⁵⁸ nu au fost incluse în domeniul Nagyida, la granița căruia se aflau, fiind schimbate. Donația din 1408 privea moșia Zádorháza¹⁵⁹, aflată la granița dintre comitatele Zemplén și Ung, care nu mai este menționată ulterior în posesia familiei¹⁶⁰.

Restul donațiilor regale au drept obiect moșii dispartate din comitatele Ungariei Superioare: Bereg, Ung, Szepes, Torna. Cele trei moșii dăruite de suveran și care sunt situate în comitatul Bereg au ajuns în proprietatea lui Petru Perényi cu două ocazii: posesiunea Gát

¹⁵⁰ *Ibidem*, doc. 250 și 251.

¹⁵¹ *Ibidem*, doc. 271.

¹⁵² Părți din moșia Miglesznémeti sau Félnémeti se aflau deja în posesia lui Petru Perényi. *Ibidem*, doc. 135.

¹⁵³ *Ibidem*, doc. 272.

¹⁵⁴ *Ibidem*, doc. 211.

¹⁵⁵ ...villis Zaz cum tributo Zevleusrew vocato in portu fluvii Tycie exigi consueto, Ordo, Kyralhaza, Vereche, Tekehaza, Zazfalu et Bekehaza appellatis, item villis Volahalibus Chornatu, Komlod, Kyrua, Zephegh et Batarch vocatis. *ZsO*, vol. II, doc. 3709.

¹⁵⁶ *Ibidem*, doc. 267.

¹⁵⁷ Reprezentantii familiei Dragffy au contrazis punerea în posesie a lui Petru Perényi asupra Turulungului și a Gherțelor, însă, pe baza poruncii regale, nu au fost luați în considerare. *ZsO*, vol. II, doc. 4006. Situația celor trei moșii, și de altfel a întregului domeniu, a cărui proprietate a fost disputată de cele două familii o perioadă îndelungată, nu a fost clarificată în timpul vieții lui Petru.

¹⁵⁸ *Perényi*, doc. 261.

¹⁵⁹ *Ibidem*, doc. 308.

¹⁶⁰ Localitatea aflată în hotarul satului Lesztemér (azi Lastomir, Slovacia) a dispărut pe parcursul secolului al XV-lea. Vende Aladár, *Zemplén vármegye községei*, in Borovszky Samu (coord.), "Zemplén vármegye és Sátorajjáújhely" (Magyarország vármegyéi és városai), Országos Monografia Társaság, Budapest, [1905], p. 76.

deja în 1397¹⁶¹, iar Ignéc și Csomonya cândva între 1400 și 1402¹⁶². Nu rămâne însă mult timp în posesia lor, preferând să le înstrăineze în schimbul domeniului Nagyida.

În Ung, Petru Perényi primește de la suveran o singură moșie, Matyocz, în 1399¹⁶³. Donația din Szepes, făcută în anul 1401, este mai consistentă, dar cele trei moșii care fac obiectul darului sunt împărțite de Petru cu vărul său, Grigore. Szentkereszt, Hondormárk și Borkút reprezintă recompensarea regală a morții lui Ioan, fratele aceluși Grigore, pe câmpul de bătălie, în campania din Moravia¹⁶⁴. Și donația din Torna, una dintre ultimele daruri în bunuri imobile făcute de Sigismund lui Petru, este una modestă, și privește posesiunea Horváti, confiscată de curând de la falsificatori de monede¹⁶⁵.

Donațiile regale reprezintă un procent de 60%¹⁶⁶ din totalul cunoscut al moșiilor procurate de Petru Perényi. Proporția nu este una uriașă, dacă luăm în considerare faptul că Petru este considerat, în istoriografia de specialitate, una dintre cele mai specifice creații ale lui Sigismund în domeniul înaltei aristocrații: el a reușit să ajungă de foarte jos până extrem de sus și în domeniul prestigiului social, dar și din punct de vedere material, susținut mereu de rege. Dimensiunile favorului regal nu sunt însă atât de vizibile sub raportul numărului de moșii donate, ci al beneficiilor pe care darurile regale le puteau aduce noului proprietar. Primul și cel mai important avantaj este poziția moșiilor primite una față de cealaltă. Astfel, pentru o exploatare corespunzătoare și pentru o eficiență maximă, este nevoie ca moșiile să fie ușor accesibile din punct de vedere al distanței și astfel să poată fi eventual incluse într-un domeniu. Este vizibil că moșiile primite de Petru prin donație regală se concentrau în aceeași zonă și, mai mult, erau deja constituite sub forma a trei domenii (dacă luăm în considerare și Szikszó, inițial un domeniu separat), dintre care două în comitatul de unde familia Perényi era originară (Abaúj). După crearea nucleelor de expansiune domeniială, astfel, mai era nevoie doar de tenacitate din partea lui Petru și de puțină „complicitate” a suveranului pentru a extinde proprietățile familiei în mod controlat. Un alt avantaj al donațiilor regale îl reprezenta statutul posesiunilor donate. Astfel, Szöllösul avea deja rangul de oppidum în momentul donației, Szikszó era *civitas*, iar permisiunea de a construi cetăți în centrele celor două domenii (din Abaúj și Ugocea) este acordată lui Petru Perényi deja în 1406¹⁶⁷.

B. Schimb/cumpărare/zălog. Fără îndoială, cel mai fructuos schimb întreprins de Petru Perényi a avut drept consecință punerea sa în posesie asupra domeniului Nagyida. În anul 1402, Sigismund îi cere comitelui secuilor cele trei moșii din Bereg donate în anii anteriori¹⁶⁸, dăruindu-i în schimb, cu titlul de noua donație, cele șase moșii¹⁶⁹ care formau pe atunci domeniul din Abaúj. Nucleul reprezentat de Nagyida s-a extins considerabil până la finalul primului deceniu al secolului al XV-lea, iar până la moartea lui Petru Perényi numărul de localități componente s-a ridicat la 20. Majoritatea posesiunilor incluse pe rând în domeniu proveneau din donații regale, însă este vizibilă strategia lui Petru Perényi de a-și comasa posesiunile și prin acțiuni în nume propriu. Exemplul în acest sens îl constituie schimbul realizat în anul 1405, când

¹⁶¹ Perényi, doc. 182.

¹⁶² Documentul de donație nu se păstrează. Bănuim totuși că este vorba despre o donație regală, deoarece în anul 1400, descendenții proprietarilor inițial al celor două moșii, ambii preoți, protestează oficial împotriva tentativei lui Petru Perényi de a cere regelui moșia lor. DL 8536.

¹⁶³ Perényi, doc. 209.

¹⁶⁴ *Ibidem*, doc. 228.

¹⁶⁵ ZsO, vol. V, doc. 417.

¹⁶⁶ Proporția reprezintă frecvența donațiilor regale, și nu valoarea intrinsecă a moșiilor sau suprafața acestora, care nu este precizată în documente și poate fi determinată doar în cazul unor excepții, pe baza surselor conexe.

¹⁶⁷ Perényi, doc. 301.

¹⁶⁸ Gát, Ignéc și Csomonya.

¹⁶⁹ Cele șase posesiuni sunt: Nagyida, Komarach, Shesta, Chech, Makranch și Bodolow. Perényi, doc. 234.

părțile de moșie ale nobililor de *Kysnempthy*, situate în centrul domeniului Nagyida, sunt preluate de Petru, care cedează în schimb două moșii mai îndepărtate, din comitatul Zemplén¹⁷⁰. Mai ales după construcția cetății de la centru¹⁷¹ și includerea nominală a orașului Szikszó, domeniul devine unul prosper. În timpul lui Ioan Perényi, fiul și moștenitorul lui Petru, numărul total al porților familiei din comitat se ridică la 567¹⁷².

Tranzacțiile financiare definitive privind bunurile imobile nu sunt foarte frecvente între acțiunile lui Petru Perényi. Probabil lipsa de lichidități, sau posibilitatea de a dobândi aceleași beneficii prin acțiuni mai avantajoase (schimb, donații) determină raritatea cumpărării de bunuri imobile. Din informațiile noastre, Petru Perényi a realizat doar trei astfel de tranzacții. Prima, datând din anul 1398, avea drept scop completarea posesiunilor sale din satul Nagynémeti, pe care îl primise (probabil majoritatea) prin donație regală cu patru ani mai devreme. Valoarea totală a tranzacției este de 70 de florini de Košice, însă dimensiunile sau localizarea loturilor de pământ intrate pe această cale în proprietatea lui Petru Perényi nu sunt cunoscute. Știm doar că o parte a satului a rămas și în continuare în proprietatea vânzătorilor¹⁷³. Cea a doua cumpărare, de o valoare mult mai mare, privește o parte a satului *Chan*. Contractul în sine nu s-a păstrat, iar informația ne-a parvenit printr-o plângere a rudelor vânzătorului, de altfel familiar al lui Petru Perényi, că nu le-a fost respectat dreptul de preempțiune¹⁷⁴. Valoarea tranzacției este de această dată una mare, ridicându-se la 1000 de florini. La același preț realizează Petru Perényi cea de a treia achiziție, care nu se mai referă la pământ, ci la o casă situată în Buda, în P-ța Szombat. Pentru Petru, care petrecea probabil din ce în ce mai mult timp în capitală, era mai rentabilă o investiție mare, dar într-o reședință permanentă. Astfel, casa valorând 1000 de florini, și care aparținuse inițial comitelui cămării de sare, apoi voievodului Transilvaniei Nicolae Csáki, a fost cumpărată de Petru Perényi în 26 decembrie 1411, direct de la rege¹⁷⁵.

Zălogirile, care presupuneau la rândul lor existența lichidităților, sunt și ele puține. Cele două zălogiri cunoscute sunt realizate în momentul în care Petru Perényi devenise deja jude al curții regale, aflându-se deci în culmea carierei sale. În anul 1417, acesta ia în zălog de la Petru de Sephl, pentru 200 de florini, moșia *Zenny*¹⁷⁶. Probabil că în timp pământul a fost recuperat de proprietarii de drept, deoarece moșia nu mai apare printre posesiunile familiei. Una dintre proprietățile care a intrat însă pe cale de zălog în domeniul familiei și nu a mai fost recuperată este moșia Szecső din comitatul Pest. Dreptul de folosință asupra acestei posesiuni și a altor terenuri din comitatele Pilis și Timiș au fost urmărite și câștigate pe cale juridică de Petru Perényi de la episcopul de Eger, Ștefan, care îi datora uriașa sumă de 2000 de florini. La intervenția împăciuitoare a unor baroni, Petru renunță la toate moșiile urmașilor lui Ștefan, cu excepția posesiunii Szecső, care este păstrată drept gaj¹⁷⁷. Se pare că proprietarii nu au reușit să strângă suma datorată până la termenul stabilit, iar moșia din Pest este înșirată încă între posesiunile familiei Perényi la 1430¹⁷⁸.

C. Donații din alte surse. Șirul donațiilor primite de Petru Perényi de la indivizi particulari este deschis de Paul de Toronya, care lasă în anul 1410 întreaga sa avere, concentrată cu

¹⁷⁰ DL 8337.

¹⁷¹ Cândva după anul 1406. *Archontologia*.

¹⁷² Engel Pál, *Kamarahaszna-összeírások...*, p. 189.

¹⁷³ Nobilii de *Alsohoporth* nu s-au putut înțelege asupra tranzacției, așa că o parte a terenului nu a putut fi vândut. DL 8278 și ZsO, vol. I, doc. 5403.

¹⁷⁴ ZsO, vol. II, doc. 6668.

¹⁷⁵ *Perényi*, doc. 343.

¹⁷⁶ DL 10605. Nu am reușit să identificăm locația moșiei.

¹⁷⁷ *Perényi*, doc. 358.

¹⁷⁸ *CDHung*, vol. X/7, doc. 71.

precădere în comitatul Zemplén, tutorelui și protectorului său, pentru că și-a pierdut speranța să mai aibă moștenitori¹⁷⁹. Nu cunoaștem exact rolul jucat de Petru Perényi în obținerea anumitor avantaje de către Paul de Toronya, iar documentul nu le precizează. Contractul între cei doi este autentificat de Conventul din Leleš, iar Petru se obligă la rândul său să administreze toate problemele legate de aceste moșii, și să le înapoieze fără nici o complicație în cazul în care lui Paul de Toronya i s-ar naște vreun fiu¹⁸⁰. Evenimentul care părea la acel moment atât de puțin probabil are loc patru ani mai târziu, iar proaspătul tată se grăbește să-și ceară înapoi drepturile¹⁸¹. Se pare însă că retrocedarea moșiilor, care trebuie să fi reprezentat o posesiune deloc neglijabilă¹⁸², nu intra de fapt în planurile lui Petru Perényi. Acesta a preferat declanșarea unui proces juridic în cadrul unei situații complicate deja de apariția altor personaje cu pretenții asupra moșiilor în cauză¹⁸³, pe care l-a și pierdut în anul 1421¹⁸⁴.

Ulterior campaniei lui Sigismund în Polonia din anul 1410, alți doi nobili care au luptat sub conducerea lui Petru Perényi sunt înzestrați cu donații în bunuri imobile: Erasmus Haraszi și Paul Endesi primesc părți din moșiile Barabás și Jánd, din comitatul Bereg, și din Papos, situat în comitatul Satu Mare¹⁸⁵. Posesiunile erau confiscate, așa cum se obișnuia, de la cei acuzați de trădare cu ocazia aceluiași eveniment, în cazul nostru războiul anti-polonez. La trei ani după donație, Erasmus Haraszi își dăruiește partea din acele posesiuni lui Petru Perényi, sub a cărui steag a luptat contra polonezilor.¹⁸⁶ Motivația este distanța mare între reședința sa¹⁸⁷ și moșiile din Bereg, care făcea practic imposibilă colectarea practică a veniturilor. Un document aproape identic este semnat de Paul Endesi în anul 1418¹⁸⁸, referitor la părțile sale din aceleași moșii și folosind o motivație similară. Cert este că, ulterior celor două „cadouri”, Petru și-a îmbogățit proprietatea cu părți (probabil semnificative) din încă trei moșii.

Ultima donație (în ordine cronologică) adresată lui Petru a fost făcută chiar de vărul său, Grigore Perényi, care îi lasă rudei sale în anul 1419 moșia sătmăreană Nagydobos. Grigore ceruse moșia încă din anul 1403, ulterior primelor ofensive împotriva nobililor răzvrățiți susținători ai lui Durazzo, și o obținuse de la rege motivând activitatea sa militară voluntară sub steagul rudei sale, Petru Perényi¹⁸⁹. Până la începutul anilor 1420, pentru Grigore devine evident că se va stinge fără urmași, și renunță la moșia Nagydobos în favoarea celui care i-a intermediat inițial donația. Petru Perényi transformă așezarea într-una dintre reședințele sale preferate, unde locuiește în mai multe rânduri, iar în 1421 obține și dreptul de a ține târg¹⁹⁰.

Putând fi numite și cadouri, astfel de donații făcute de nobili aflați sub protecția lui Perényi (cel mai adesea familiari) reprezintă aproape de 20%¹⁹¹ din totalul moșiilor procurate de Petru în timpul vieții sale, cel mai frecvent mod de dobândire după donațiile regale. Astfel

¹⁷⁹ Domeniul lui Paul de Toronya cuprindea părți din moșiile Toronya, Csörgő, *Kwthapathaka*, Gercsely, Tolcsva, Újfalu din comitatul Zemplén și Felkeleznő din Szabolcs. *ZsO*, vol. II, doc. 7565.

¹⁸⁰ *Ibidem*, doc. 7566.

¹⁸¹ *ZsO*, vol. IV, 1584.

¹⁸² Moșia Újfalu conținea și vama din localitate; *ZsO*, vol. II, doc. 7565.

¹⁸³ Familiile Csicseri Ormos și Upor. Fiul lui Paul de Toronya nu a supraviețuit probabil copilăriei, familia de Toronya fiind menționată ca stinsă în anul 1422. C. Tóth Norbert (coord.), *A Leleszi Konvent Statutoriae sorozatának 1387-1410 közötti oklevelei (Documentele Conventului din Leles, seria Statutoriae, în perioada 1387-1410)*, Nyiregyháza, 2006, p. 852.

¹⁸⁴ Decizia palatinală atribuie moșiile în cauză familiei Upori. *ZsO*, vol. VIII, doc. 794.

¹⁸⁵ *ZsO*, vol. II, doc. 7969.

¹⁸⁶ *ZsO*, vol. IV, doc. 1237.

¹⁸⁷ Nu știm cu siguranță care este aceasta. Localități cu acest nume existau mai multe în regatul maghiar medieval.

¹⁸⁸ *ZsO*, vol. VI, doc. 1684.

¹⁸⁹ *Perényi*, doc. 249.

¹⁹⁰ Vende Aladár, *Szatmár vármegye községei*, in Borovszky Samu (coord.), „Szatmár vármegye” (Magyarország vármegyéi és városai), Országos Monografia Társaság, Budapest, [1908], p. 121.

¹⁹¹ La fel, ne referim la frecvența acestor donații, și nu la valoarea intrinsecă a bunurilor imobile dăruite.

de înțelegeri, autentificate în fața regelui, erau motivate de către inițiator (întotdeauna donatorul) fie prin lipsa moștenitorilor de sex masculin, fie prin distanța geografică dintre reședința sa și respectiva moșie, care împiedica colectarea oricăror venituri. Mai întotdeauna se precizează însă rolul hotărâtor jucat de Petru Perényi în obținerea acelor moșii prin donație regală, fie prin intervenție directă la suveran, fie prin oferirea posibilității de afirmare.

Privilegii individuale

Viața și evoluția lui Petru Perényi pot fi considerate tipice pentru noua aristocrație creată de Sigismund. Este indiscutabil un avantaj faptul că Petru este primul dintre membrii ramurii sale a familiei care reușește să accedă spre o carieră la curtea regală. Astfel, putem să reconstituim o evoluție specifică unui întreg grup social din perioada de tranziție de la finalul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea prin intermediul unei singure persoane. Istoriografia a depășit demult imaginea sugerată de celebra sintagmă „una și aceeași nobilime”. Încă din timpul angevinilor, dar mai ales în perioada domniei lui Sigismund de Luxemburg grupul baronilor regali s-a individualizat puternic, explicit, în rândul aristocrației regatului maghiar. În afara avantajelor evidente ale statutului (acumulare de proprietăți, participarea la Consiliul Regal, funcții și demnități), relația privilegiată cu suveranul care le asigură supremația în regat se manifesta printr-o serie de privilegii specifice, individuale. Astfel de manifestări surprinse la nivel documentar completează în mod necesar imaginea baronului de la începutul secolului al XV-lea.

Pe o perioadă semnificativă a vieții sale, calitatea cea mai definitorie pentru Petru a fost cea de militar. Servindu-i și drept rampă de lansare într-o carieră la curtea regală, evidenta pricepere pe care o dovedea în domeniu l-a transformat și mai târziu într-un conducător de armată cu roluri cheie în campaniile militare. În cei 25 de ani în care prezența sa pe câmpul de luptă este constantă (din 1386 și până în 1410), Petru Perényi a acumulat peste patru ani de campanie militară efectivă, fără a lua în considerare drumurile care uneori durau mai multe săptămâni între o locație sau alta. Este prezent la aproape toate expedițiile militare importante ale lui Sigismund, iar în primii ani ai secolului al XV-lea ajunge să aibă propria banderie. Dimensiunile acesteia sunt reconstituibile pe baza documentului din 1410, care detaliază numărul de luptători prezenți în banderiile mobilizate contra Poloniei¹⁹². Astfel, sub conducerea lui Petru stăteau atunci 150 de lănci, fiecare lance reprezentând un luptător din cavaleria grea și 2-3 din cavaleria ușoară¹⁹³. Numărul de soldați ai lui Perényi era astfel de 450-600, dintre care 150 aparțineau cavaleriei grele. Merită subliniat, de asemenea, că dintre baronii participanți cu steag propriu la bătălie, doar banderia prințului Todor (deținătorul *honor*-ului Munkacevo) o depășea numeric pe cea a lui Petru Perényi¹⁹⁴. Dreptul la steag propriu constituie un element extrem de important al calității de baron. Petru Perényi și ceilalți baroni deținători de banderie colectau deja, mulțumită reformelor financiare introduse de Sigismund, o parte semnificativă din veniturile orașelor pentru întreținerea armatei. Deținătorii privilegiului de a avea banderie vor fi nominalizați de altfel prin lege la finalul secolului al XV-lea, transformând astfel baronatul într-o calitate ereditară¹⁹⁵.

Banderiile personale ale baronilor erau constituite pe baza complexei rețele de familiare (familiarii baronilor, familiarii familiarilor etc.) susținută în primă instanță de resursele financiare îndreptate de rege înspre susținerea războaielor. Cu toate acestea, menținerea relației de familiaritate implică drepturi și obligații reciproce mult mai numeroase decât simpla amortizare a unor cheltuieli materiale. Petru Perényi își recompensează familiarii favoriți prin

¹⁹² A fost utilizată transcrierea publicată integral la C. Toth Norbert, *Az 1395 évi lengyel betörés...*, p. 480-484.

¹⁹³ C. Toth Norbert, *Az 1395 évi lengyel betörés...*, p. 468.

¹⁹⁴ Prințul conducea atunci nu mai puțin de 250 de lănci. C. Toth Norbert, *Az 1395 évi lengyel betörés...*, p. 481.

¹⁹⁵ Kubinyi András, *Bárok a királyi tanácsban...*, p. 151.

intervenții directe la rege care intermediază obținerea de donații imobile¹⁹⁶. Cu toate acestea, gestionarea acestor donații pare a fi destul de precisă. În lipsa moștenitorilor direcți sau dacă situația nu permite exploatarea veniturilor moșiei primite, aceasta se întoarce nu de puține ori prin donație directă în posesia protectorului. În cazul lui Petru Perényi, donația dinspre familiari, destul de frecventă, reprezintă una dintre strategiile de extindere a domeniului imobil care trebuie luată în considerare. În sens invers, darurile în moșii realizate de Petru Perényi sunt aproape inexistente¹⁹⁷.

Cea mai importantă condiție a statutului de baron, punct de plecare al privilegiilor colectate de-a lungul timpului de Petru Perényi, o constituia relația personală cu regele Sigismund de Luxemburg. Aceasta s-a constituit treptat, pornind din primii ani de activitate a lui Petru, când acesta funcționează ca familiar al curții regale¹⁹⁸. În dorința de a-și crea o aristocrație fidelă, regele a ales un grup restrâns de oameni aflați pe primele trepte ale carierei și i-a propulsat în roluri de prim rang la nivelul regatului, într-o perioadă relativ scurtă de timp. Pentru Petru, transformarea în aristocrat trebuia să se manifeste în primul rând la nivel material, deoarece moștenirea sa de familie era una modestă. Donațiile regale cele mai substanțiale îi conferă calitatea de stăpân a două domenii economice până în anul 1405, unul în comitatul Abaúj, altul în Ugocea. Privilegii speciale vin să întărească treptat statutul superior de care se bucura Petru între nobilii regatului. În anul 1402 este scos, alături de ruda sa, Emeric Perényi, paharnicul curții regale, de sub autoritatea oricărui tribunal laic sau ecleziastic, singurii care mai aveau drept să-i judece rămânând regele împreună cu restul baronilor săi¹⁹⁹. În anul 1406, îi este conferit dreptul de a construi cetăți pe oricare dintre moșiile sale, dar în special în moșia sa din Nagyida²⁰⁰. Din punct de vedere economic, este important de menționat obținerea privilegiului de a ține târg. În afară de Nagyszöllös, care beneficia deja de acest drept și avea în momentul donației statutul de *oppidum*²⁰¹, Petru obține drept de târg pentru încă două dintre așezările sale importante, Szikszó (Abaúj)²⁰² și Dobos (Satu Mare)²⁰³. În anul 1407, lui Petru Perényi îi este conferit un privilegiu relativ rar, acela de a căuta și a exploata metale prețioase pe oricare dintre moșiile sale²⁰⁴. Suveranul spera probabil în descoperirea de noi mine metalifere, mai ales având în vedere apropierea teritoriilor deținute de Petru Perényi de punctele de exploatare importante din Ungaria Superioară și din Maramureș. Cu toate acestea, eventualele venituri ale minelor noi erau preluate total de rege dacă era vorba despre aur sau argint, numai metalele comune fiind împărțite²⁰⁵.

Elemente importante ale carierei lui Petru Perényi le-au constituit și îndeplinirea unor misiuni personale acordate de suveran. Una dintre primele astfel de porunci a fost adresată lui Petru în anul 1405 și privea situația fortificațiilor din Maramureș și Ugocea. În calitate de comite de Maramureș și nou proprietar al Nyalábului (Ugocea), acesta trebuia să ridice din ruine cetățile din zona aceasta și să se fortifice *in partibus Moromorosyensisibus et castro Nyalab*²⁰⁶.

În relația cu biserica, în special cu înalții prelați, Petru Perényi se comportă într-o manieră autoritară. Atitudinea sa relevă o totală încredere în prevalența dreptului de patronaj asupra oricăror interferențe externe, fie ele chiar și ale episcopului local. În mod firesc, principalele

¹⁹⁶ Multe dintre donațiile către familiarii lui Petru Perényi survin după primele lupte din răscoala Ligii, în anul 1403; ZsO, vol. II, doc. 2687, 2688 și 2742.

¹⁹⁷ Un singur caz menționează o moșie donată de Petru unui familiar; *Ibidem*, doc. 3260.

¹⁹⁸ *Perényi*, doc. 154.

¹⁹⁹ *Ibidem*, doc. 233.

²⁰⁰ *Ibidem*, doc. 301. Cetatea a fost într-adevăr construită la câțiva ani mai târziu.

²⁰¹ *Ibidem*, doc. 211.

²⁰² Weisz Boglárka, *Vásárok a középkorban*, in „Századok”, 144 (6), p. 1427.

²⁰³ *Ibidem*, p. 1443.

²⁰⁴ *Perényi*, doc. 304.

²⁰⁵ În cazul minelor de metale comune, jumătate din venit revenea regelui, jumătate lui Petru Perényi. *Ibidem*.

²⁰⁶ ZsO, vol. II, doc. 3813.

ciocniri cu biserica se realizau prin persoana episcopului de Eger, în a cărui dieceză erau incluse toate moșiile lui Petru Perényi. Relevant este cazul numirii parohului de Szikszó în anul 1419, când conflictul dintre cei doi ajunge în fața regelui. Problema este una de principiu: Perényi nu consideră că alegerea sa în materie de preot paroh trebuie să fie aprobată de episcop, ci este un apanaj al drepturilor sale. Conflictul se sfârșește rapid, când Sigismund îi dă câștig de cauză lui Petru²⁰⁷. În materie de pietate individuală însă, Petru Perényi este mult mai obedient. În anul 1408, cere și primește de la Papă, împreună cu soția sa, Iuliana, dreptul de a folosi un altar portabil și de a desfășura Liturghia înainte de răsăritul soarelui²⁰⁸. S-a remarcat și în calitate de ctitor, finanțând spre exemplu construcția bisericii din Abaújvár²⁰⁹.

Putem afirma cu destulă siguranță că Petru Perényi a ajuns să se numere cel puțin printre primii zece favoriți ai lui Sigismund. Poziția sa este clară din momentul în care semnează, alături de alți 21 de baroni, fondarea Ordinului Dragonului, inițiată de Sigismund și de soția sa în anul 1408²¹⁰. Mai târziu, statutul său se schimbă într-unul preponderent diplomatic și, în calitate de reprezentant al regelui, participă la negocierile de pace cu Polonia și Boemia. Pe perioada absențelor regale, este unul dintre cei cărora le-a fost încredințată guvernarea țării²¹¹. În timpul sinodului de la Konstanz, Petru este unul dintre baronii care îl însoțește pe Sigismund în peregrinările sale prin Europa Occidentală. Relația cu regele se transformase până atunci într-una pe care am putea-o numi chiar amicală. Relevantă în acest sens este scrisoarea prin care Sigismund își înștiințează, de la Calais, însoțitorii²¹² despre programul său în viitoarea lună. Revelându-și intenția de a călători de la Luxemburg la Konstanz, afirmă pe un ton de curtoazie că „s-ar bucura” dacă vreunul dintre ei ar putea să-l întâmpine pe drum²¹³.

Petru Perényi moare ca jude al curții regale la vârsta de aproximativ 60 de ani. Este îngropat în biserica de la Abaújvár, pe care a ctitorit-o el însuși. Piatra sa de mormânt cu blazon, care îi stabilește data morții în 25 iunie 1423²¹⁴, a fost scoasă la iveală recent de săpăturile arheologice din biserică²¹⁵.

Gianina-Diana Iegar
Muzeul Județean Satu Mare
Satu Mare, RO
dianaiegar@gmail.com

Bibliografie:

Surse:

Arhiva Națională a Ungariei, *Mohács Előtti Gyűjtemény, Diplomatikai Levéltár (Colecția documentelor de dinainte de Mohács, Arhiva Diplomatică.*

Fejér, Georgius (coord.), *Codex Diplomaticus Hungariae Ecclesiasticus ac Civilis*, vol. I-XI, Budae, 1829-1840.

²⁰⁷ Perényi, doc. 361.

²⁰⁸ ZsO, vol. II, doc. 6159.

²⁰⁹ Calitatea de patron și activitatea de ctitor a lui Petru Perényi merită abordate mai pe larg într-un studiu separat.

²¹⁰ *Magyarország története...*, p. 136.

²¹¹ ZsO, vol. IV, doc. 1728.

²¹² Ioan, episcop de Esztergom, Andrei, episcop de Kalocsa, Petru Perényi și Nicolae Garai, Orsini Bertold, Brunoro della Scala, Visconti Giancarlo, Benedict Makrai și Nicolae Nagyhatvani. ZsO, vol. V, doc. 2271.

²¹³ *Ibidem.*

²¹⁴ Inscripția de pe piatra de mormânt: *hic est sepultus magnificus vir dominus petrus de pereen feria VI proxima ante festum visitat[i]o[n]is anno domi[ni] 14XXIIIo. Régészeti kutatások Magyarországon 2009*, Budapest, 2010, p. 127.

²¹⁵

- Mályusz Elemér, Borsa Iván (coord.), *Zsigmond-kori oklevéltár (Documente din perioada lui Sigismund de Luxemburg)*, vol. I-XI, Budapest, 1951- 2013.
- C. Tóth Norbert (coord.), *A Leleszi Konvent Statutoriae sorozatának 1387-1410 közötti oklevelei (Documentele Conventului din Leles, seria Statutoriae, în perioada 1387-1410)*, Nyiregyháza, 2006.
- Tringli István (coord.), *A Perényi család levéltára 1222-1526 (Arhiva familiei Perényi 1222-1526)*, Budapest, 2008.

Publicații:

- Bertényi Iván, *Az országbírói intézmény története a XIV. században*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1976.
- Engel Pál, *A 14-15. századi bosnyák-magyar kapcsolatok kérdéséhez (Problema relațiilor maghiaro-bosniace în secolele XIV-XV)*, in Csukovits Enikő (coord.), „Engel Pál: Honor, vár, ispánság. Válogatott tanulmányok”, Osiris Kiadó, Budapest, 2003, p. 494-512.
- Engel Pál, *A török-magyar háborúk első éve (Primii ani ai războiului maghiaro-turc)*, in „Hadtörténeti közlemények”, 1998, nr. 3, p. p. 561-577.
- Engel Pál, C. Tóth Norbert, *Itineraria regum et reginarum (1382-1438)*, Engel Pál kézírata készült az MTA Történettudományi Intézetében, Budapest, 2005.
- Engel Pál, *Kamarahaszna-összeírások 1427-ből (Conscriptia din 1427 privind profitul cămării)*, Akadémiai Kiadó, Budapest, 1989.
- Engel Pál, *Középkori magyar genealógia (Genealogia Ungariei medievale)*, CD-ROM, MTA Történettudományi Intézete, Budapest, 1998.
- Engel Pál, Kristó Gyula, Kubinyi András, *Magyarország története, 1301-1526 (Istoria Ungariei 1301-1526)*, Osiris Kiadó, Budapest, 1998.
- Engel Pál, *Magyarország világi archontológiája 1301-1457 (Archontologia laică a Ungariei)*, MTA Történettudományi Intézete, CD-ROM, Budapest, 1996.
- Engel Pál, *Zsigmond bárói*, in Marosi Ernő (coord.), „Művészet Zsigmond király korában 1387-1437”, vol. I, 1987, p. 114-130.
- Engel, Pál, *Regatul Sfântului Ștefan. Istoria Ungariei medievale*, Ed. Mega, Cluj-Napoca, 2006.
- Fügedi Erik, *Könyörülj bánom, könyörülj...!*, Helikon Kiadó, Budapest, 1986.
- Komáromy András, *Nyalábvár és uradalma (Cetatea Nyaláb și domeniul său)*, in „Ugocsa vármegye a történelemben: Válogatott írások”, Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, Ungvár, 2001.
- Kubinyi András, *Bárók a királyi tanácsban Mátyás és II. Ulászló idejében (Baronii din consiliul regal în timpul lui Matia și Vladislav al II-lea)*, in „Századok”, 1988, nr. 1-2, p. 147-185.
- Mályusz Elemér, *Zsigmond király uralma Magyarországon*, Gondolat, Budapest, 1984.
- Pascu, Ștefan; Ionașcu, Ion; Cihodaru, Constantin, Georgescu-Buzău, Gheorghe, *Istoria medie a României: Sec. al X-lea – sfârșitul sec. al. XVI-lea*, vol. I, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1966.
- C. Toth Norbert, *Az 1395 évi lengyel betörés. A lengyel-magyar kapcsolatok egy epizódja (Atacul polonez din anul 1395. Un episod al relațiilor maghiaro-poloneze)*, in Neumann Tibor et al. (coord.), „Honoris causa: tanulmányok Engel Pál tiszteletére”, MTA Történettudományi Intézete, Budapest-Piliscsaba, 2009, p. 447-485.
- Tringli István, *Hunyadi Mátyás és a Perényiek (Regele Matia și familia Perényi)*, in „Levéltári Közlemények”, 1992, p. 175-190.